

## Vaihto-omaisuuden tarkastamisen haasteet tilintarkastajan näkökulmasta

Liisa Lahti



<b>Tekijä</b> Liisa Lahti	
<b>Koulutusohjelma</b> Liiketalouden koulutusohjelma	
<b>Opinnäytetyön otsikko</b> Vaihto-omaisuuden tarkastamisen haasteet tilintarkastajan näkökulmasta	<b>Sivu- ja liitesivumäärä</b> 38 + 4
<p>Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää millaisia haasteita vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyy tilintarkastajan näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa haluttiin saada vastaukset seuraavaan kolmeen tutkimusongelmaan: 1) Millaisia ongelmia vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyy? 2) Mitä ongelmia tilintarkastaja kohtaa kannanottotasolla vaihto-omaisuuden tarkastamisen yhteydessä? 3) Kuinka tilintarkastajat kokevat inventaariossa mukana olemisen? Onko se aina mahdollista ja liittyykö siihen jotain problematiikkaa?</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä tilintarkastusta yleisemmällä tasolla käsittelevässä luvussa on käsitelty tilintarkastukseen liittyviä käytänteitä, normistoa, sekä avattu tilintarkastuksen keskeistä sisältöä. Tässä osuudessa on muun muassa tarkasteltu tilintarkastusprosessia, tilintarkastusriskiä, perehdytty erilaisiin tilintarkastuskertomuksiin sekä ISA-standardien rooliin tilintarkastuksessa. Vaihto-omaisuutta käsittelevässä kokonaisuudessa on pyritty tarkastelemaan aihetta varastoinnin, inventoinnin, vaihto-omaisuuden arvostamisen sekä sisäisen valvonnan tason näkökulmasta.</p> <p>Empiirinen osuus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena, jossa haastateltiin kahta tilintarkastajaa. Haastattelut tehtiin kevään 2016 aikana. Nämä haastattelut nauhoitettiin ja niistä saadut tulokset analysointiin. Tulosten analysoinnissa oli karkeasti kolme vaihetta: 1) tulosten litterointi, 2) aineiston luokittelu ja 3) aineiston tiivistäminen tuloksiksi.</p> <p>Tutkimuksessa saatiin selville, että vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyy merkittävässä määrin haasteita. Esimerkiksi epäkurantteihin tuotteisiin sekä tuotteisiin, joilla on lyhyt elinkaari, liittyy ongelmia siinä miten ne kirjataan alas vaihto-omaisuudesta. Haastetta lisää vielä se, että nämä mahdolliset alaskirjaukset tulisi perustella asiakkaalle, joka ei välttämättä ole samaa mieltä asiasta. Myös vaarallisten työhdistelmien havainnointi on haastavaa. Kannanottotasolla haastateltavat kokivat monen kannanoton kohdalla haasteet ja ongelma-alueet eritavalla. Esimerkiksi kannanotto katko aiheutti toisen haastateltavan mielestä haasteita esimerkiksi inventaarion ajankohtaan liittyen, kun taas toinen haastateltavista koki tämän kannanoton jokseenkin ongelmattomaksi. Aineiston perusteella inventaarioon osallistumisen tärkeydestä oltiin myös kahta mieltä. Toinen haastateltavista koki inventaarioon osallistumisen erittäin tärkeäksi, toinen taas ei.</p> <p>Yllättävää oli se, miten erilaisia haastateltavien näkemykset olivat, varsinkin inventaarioon osallistumisen tärkeyden kohdalla. Tuloksissa esiintyvät erot selittyvät todennäköisesti sillä, että haastateltavien asiakasportfoliot olivat keskenään niin erilaisia. Toisella tilintarkastajalla asiakkaat olivat lähinnä pieniä yrityksiä, kun taas toisella tilintarkastajalla asiakasportfolio oli huomattavasti laajempi.</p>	
<b>Asiasanat</b> Vaihto-omaisuus, Tilintarkastus, Kannanotot, Inventaario	

# Sisällys

1	Johdanto .....	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet .....	1
1.2	Tutkimuksen rakenne.....	2
2	Tilintarkastus.....	4
2.1	Yleistä tilintarkastuksesta.....	4
2.2	Tilintarkastuksen sisältö .....	5
2.3	Tilintarkastusprosessi.....	6
2.4	Dokumentointi tilintarkastusprosessissa.....	7
2.5	Olellisuus tilintarkastuksessa .....	8
2.6	Tilintarkastuskertomukset .....	9
2.7	Tilintarkastusriski .....	10
2.8	Tilintarkastusevidenssi .....	11
2.9	ISA-Standardit tilintarkastusprosessissa .....	11
3	Vaihto-omaisuus tilintarkastuksen osa-alueena.....	12
3.1	Yleistä vaihto-omaisuuden tarkastamisesta .....	12
3.2	Varastointitoiminto .....	13
3.3	Vaihto-omaisuuden arvostaminen.....	14
3.4	Sisäisen valvonnan tason tarkastaminen .....	16
3.5	Inventoinnin merkitys ja tarkastaminen .....	19
4	Tutkimusmenetelmä.....	20
4.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	20
4.2	Haastattelujen suoritustapa.....	21
4.3	Aineiston analysointi .....	22
5	Tulokset .....	23
5.1	Haastattelun tulokset.....	23
5.2	Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset .....	32
5.2.1	Vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyvät ongelmat .....	32
5.2.2	Tilintarkastajien kohtaamat ongelmat kannanottotasolla vaihto-omaisuuden näkökulmasta.....	33
5.2.3	Tilintarkastajien näkemykset inventaarioon osallistumisesta .....	35
6	Pohdinta.....	36
6.1	Tulosten luotettavuuden arviointi.....	36
6.2	Opinnäytetyön arviointi oman oppimisen näkökulmasta .....	37
	Lähteet .....	38
	Liitteet.....	40
	Liite 1. Haastattelukysymykset .....	40

# 1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoitus on käsitellä vaihto-omaisuuden tarkastamisen merkitystä tilintarkastusprosessissa tilintarkastajien näkökulmasta. Vaihto-omaisuus on tilintarkastusprosessissa osa-alue, joka sisältää yleensä olennaisen virheen ja puutteen riskin (Tomperi 2009, 99). Opinnäytetyössä on pyritty tarkastelemaan vaihto-omaisuuden käsitettä eri näkökulmista sekä pyritty hahmottamaan mihin muihin tilinpäätöksen osa-alueisiin vaihto-omaisuus vaikuttaa. Samalla on pyritty pureutumaan haasteisiin, joita tämän osa-alueen tarkastamiseen sisältyy.

Opinnäytetyön tavoitteena oli käsitellä haasteita, joita tilintarkastaja kohtaa tarkastusta tehdessään. Koska koko tilintarkastuksen aihepiiriin liittyvien haasteiden ja ongelmien tutkiminen on liian laaja aihe opinnäytetyöksi, on tässä työssä rajattu tarkastelu pelkästään tilintarkastajien kokemuksiin haasteisiin vaihto-omaisuuden kohdalla.

Vaihto-omaisuuden tarkastaminen on yleisesti koettu työlääksi osa-alueeksi tilintarkastajien keskuudessa. Vähän riippuen siitä, harjoittaako yritys tuotteiden valmistusta vai ei, saattaa vaihto-omaisuuden tarkastaminen lohkaista erittäin suuren osan tilintarkastajan ajankäytöstä. Haasteellisen aihealueesta tekee myös vaihto-omaisuuden arvonmääritys sekä vaihto-omaisuuden kytkökset muihin tilinpäätöksen osa-alueisiin. Ei siis ole yhdentekevää, miten tilintarkastaja suunnittelee tämän osa-alueen tarkastuksen sekä toimenpiteiden että ajankäytön näkökulmasta.

Vaihto-omaisuuden tarkastamisen problematiikka valikoitui aiheekseni, sillä aihe on haastava tilintarkastuksen näkökulmasta ja siksi myös erittäin mielenkiintoinen. Toisaalta aiheen tarkastelu tarjosi monipuolisen läpyleikkauksen tilintarkastuksen eri osa-alueisiin ja käytäntöihin. Aihevalinta mahdollisti myös oman oppimisen näkökulmasta mahdollisuuden kerrata opintoihini kuuluvien tilintarkastuskurssien sisältöä ja samalla tarjoutui myös mahdollisuus tutustua tarkemmin yhteen olennaiseen tase-erään ja siihen liittyviin tilintarkastustoimenpiteisiin.

## 1.1 Tutkimuksen tavoitteet

Tavoitteena tässä opinnäytetyössä oli tutkia, millaisena eränä tilintarkastajat kokevat vaihto-omaisuuden tarkastamisen ja kartoittaa mahdollisia ongelmia käytännön työssä. Tutkimuksessa haluttiin saada vastaukset seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia ongelmia vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyy?

2. Mitä ongelmia tilintarkastaja kohtaa kannanottotasolla vaihto-omaisuuden tarkastamisen yhteydessä?

3. Kuinka tilintarkastajat kokevat inventaariossa mukana olemisen? Onko se aina mahdollista ja liittyykö siihen jotain erityistä problematiikkaa?

Tutkimus toteutettiin laadullisena eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Toteutusmuodoksi valikoitui haastattelu, jossa haastateltavat saivat vastata avoimiin kysymyksiin vapaasti.

Haastattelumetodiin tässä opinnäytetyössä päädyttiin siitä syystä, että avoimiin kysymyksiin vastaaminen antoi haastateltaville mahdollisuuden vastata kysymyksiin omin sanoin. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin toisaalta myös siihen, ettei mitään olennaista jäisi vastauksista pois. Haastateltavien suostumuksella haastattelut myös nauhoitettiin, mikä mahdollisti tulosten analyyttisen käsittelyn jälkikäteen. Haastateltavien määrä jäi lopulta aika pieneksi eli tutkimuksessa haastateltiin kahta tilintarkastajaa. Pienestä haastateltavien määrästä huolimatta tutkimusaineistoa kertyi kuitenkin sängen hyvin hyvä määrä. Tätä haastattelusta saatua tekstimuotoista materiaalia pyrittiinkin analysoimaan mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Näin systemaattisesti analysoimalla tässä työssä päädyttiin lopulta tuloksiin ja lopulta esitettiin johtopäätökset.

## **1.2 Tutkimuksen rakenne**

Opinnäytetyön ensimmäisenä lukuna on johdanto. Tässä luvussa pyrittiin perustelemaan aihevalintaa ja motivaatiota lähteä tutkimaan juuri tätä aihetta. Johdannossa pyrittiin myös herättämään lukijan mielenkiinto tutkimuksen aihepiiriin kertomalla muun muassa vaihto-omaisuuden merkityksestä tase-eränä. Tässä osuudessa on myös esitelty tutkimuksen tavoitteet ja esitetty perusteltu kuvaus siitä, miksi päädyttiin käyttämään kvalitatiivista tutkimusmenetelmää. Tämän lisäksi tässä osassa on kuvattu tutkielman eri kappaleiden sisältöä.

Tutkielman toinen luku käsittelee tilintarkastuksen teoreettista perustaa. Luvun tarkoitus ei ollut olla tarkka kuvaus kaikesta tilintarkastukseen liittyvästä teoriasta, vaan siinä haluttiin käydä läpi yleisellä tasolla asioita, jotka kytkeytyvät myös vaihto-omaisuuden tarkastamiseen. Tämän luvun tarkoituksena on antaa yleiskuva tilintarkastuksen teoreettisesta viitekehystä, tilintarkastuksen toteuttamisesta sekä perustella tilintarkastuksen merkitystä sekä yrityksien, mutta myös yhteiskunnan näkökulmasta.

Kolmannessa luvussa käsitellään vaihto-omaisuuden tarkastamisen teoreettisesta perustaa. Tässä luvussa halutaan antaa yleiskuva vaihto-omaisuuden käsitteestä, perehtyä vaihto-omaisuuden kannalta tärkeään varastointiprosessiin, tarkastella vaihto-omaisuuden arvostamista, perehtyä sisäisen valvonnan tason tarkastamiseen sekä tarkastella inventoinnin merkitystä ja sen tarkastamista.

Neljännessä luvussa käsitellään tutkimusmetodia. Tässä luvussa käydään läpi kvalitatiivisen tutkimuksen periaatteita, perehdytään tutkimuksessa tehtyjen haastattelujen suoritustapaan sekä käydään läpi se tapa, jolla aineisto tässä opinnäytetyössä on analysoitu.

Viides tuloksia käsittelevä luku jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä kappaleessa on esitetty haastattelun tulokset jokaisen haastattelukysymyksen kohdalta. Toisessa kappaleessa on esitetty tulokset johtopäätöksineen jokaisen tutkimusongelman kohdalla. Tässä kappaleessa on myös pyritty peilaamaan tuloksia suhteessa teoreettiseen viitekehykseen.

Kuudes pohdintana otsikoitu luku jakaantuu kahteen eri kappaleeseen: tulosten luotettavuuden arviointiin sekä opinnäytetyön arviontiin oman oppimisen näkökulmasta. Tässä luvussa kokonaisuudessaan on sekä pyritty arvioimaan opinnäytetyötä kriittisesti että pyritty miettimään mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

## 2 Tilintarkastus

Tässä osuudessa tarkastellaan tilintarkastuksen luonnetta tilintarkastuksen käytänteiden, lainsäädännön ja standardien avulla. Lisäksi on pyritty antamaan yleiskuva tilintarkastuksen keskeisimmistä sisällöistä ja prosesseista sekä pyritty avaamaan tärkeimpiä käsitteitä. Osuuden tarkoituksena ei ole ollut antaa tyhjentävää käsitystä tilintarkastuksen teoriasta vaan on pyritty avaamaan keskeisempiä aihepiirejä, jotka ovat olennaisia juuri vaihtomaisuuden tarkastamisen kannalta.

### 2.1 Yleistä tilintarkastuksesta

Yritykset ja yhteisöt ovat yleensä joko lain tai muun sopimuksen mukaan velvollisia toimimaan toisen osapuolen velvoittamalla tavalla ja sitä kautta muodostuu tilintekovelvollisuus tälle toiselle osapuolelle. Tilintekovelvollisuuden valvominen yrityksen sisällä ei ole kuitenkaan ole aivan yksinkertaista. Esimerkiksi omistajat tarvitsevat luotettavaa tietoa yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilasta, mutta heillä ei aina ole käytännön mahdollisuutta saada tätä tietoa. Joskus tiedon saannin vaikeudet voivat johtua laillisista esteistäkin. Muun muassa näistä syistä yrityksissä ja yhteisöissä nousee tarve riippumattoman kolmannen osapuolen eli tilintarkastajan tai useamman tilintarkastajan valintaan. Tilintekovelvollisuus muodostaakin lähtökohdan tilintarkastuksen tarpeelle. (Tomperi 2009, 7; Korkeamäki 2008, 9.)

Suomessa yhteisön tai säätiön tilintarkastus on lakisääteistä (Tomperi 2009,9). Ainoastaan pienemmät yritykset on vapautettu veloitteesta valita tilintarkastaja. Tilintarkastuslaissa on määritelty edellytykset siihen, milloin tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastaja voidaan jättää valitsematta, mikäli yhteisössä tai yrityksessä on sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on täyttynyt enintään yksi seuraavaksi mainittavista edellytyksistä (Suomen tilintarkastajat 2016b.):

- 1) taseessa loppusumma ylittää 100 000 euroa
- 2) liikevaihto tai sitä vastaava tuotto ylittää 200 000 euroa; tai
- 3) palveluksessa on keskimäärin 3 henkilöä

Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastusvelvollisia ovat säätiöt, yhdistykset, asunto-osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt. Tilintarkastajan varsinaisia toimeksiantajia ovat yrityksessä yleensä niiden omistajat. Toisaalta tilintarkastuksesta hyötyvät myös luotonantajat, tavarantoimittajat ja erilaiset yhteistyökumppanit. Näidenkin ryhmien intressinä on se, että ulkopuolinen, riippumaton taho ottaa kantaa taloudellisen

tiedon oikeellisuuteen. Samalla viranomaisvalvonnan tarve vähenee. (Korkeamäki 2008, 9,14.)

Pääoman käyttöön ja vapaaseen liikkuvuuteen perustuvassa talousjärjestelmässämme, omistus ja johtajuus ovat usein erillään toisistaan. Tämä lisää tarvetta taloudellisen tiedon luotettavuuteen. Toisaalta, koska tilintarkastuksen perustan voidaan ajatella olevan yksilöiden tai ryhmien tarpeessa informaatioon, jonka luotettavuutta he eivät itse pysty arvioimaan, voidaan tilintarkastuksella katsoa olevan myös yhteiskunnallinen näkökulma. (Riis-tama 1999, 22–23.)

Kansainvälisen ISA 200:n mukaan tilintarkastuksen keskeinen tavoite on tilinpäätöksen tietoa tavalla tai toisella hyödyntävien käyttäjien luottamuksen lisääminen. Tilintarkastajan toiminnan keskeisin tavoite on siis ottaa kantaa siihen, että onko tilinpäätös laadittu ajankohtaisen normiston mukaisesti sekä antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan yrityksen tai yhteisön taloudellisesta tilanteesta. Tilintarkastuksen tavoitteet voidaan tiivistää myös kolmeen eri kokonaisuuteen. Ensimmäinen näistä on varmistaa, että tilinpäätös on olennaisilta osin laadittu määräysten ja säännösten mukaisesti. Toinen varmistettava asia on, että tilinpäätös antaa riittävät ja oikeat tiedot toiminnan tuloksellisesta ja taloudellisesta asemasta. Kolmas varmistettava seikka liittyy tarkastuskohteen vastuuvollisten toiminnan lainmukaisuuteen. Tarkastusta toteuttaessaan tilintarkastaja huomioi sekä eettiset vaatimukset että ISA-standardien määräykset. ISA-standardeihin perehdytään tarkemmin alaluvussa 2.9. (Halonen & Steiner 2010, 13; Korkeamäki 2008, 33.)

## **2.2 Tilintarkastuksen sisältö**

Tilintarkastusprosessin tulee sisältää säätiön tai yrityksen kirjanpidon, hallinnon, tilinpäätöksen sekä toimintakertomuksen tarkastamisen. Tarkastuksen päätteeksi tilintarkastaja laatii tilintarkastuskertomuksen, jossa hän ottaa kantaa muun muassa siihen antavatko toimintakertomus ja tilinpäätös oikean kuvan säätiön tai yrityksen taloudellisesta asemasta sekä toiminnan tuloksesta. (Tomperi 2009, 82.)

Tilintarkastusta suorittaessaan tulee tilintarkastajan noudattaa hyvää tilintarkastustapaa. Tällöin tilintarkastajan on otettava huomioon mitä lait ja asetukset, alan standardit, ammat-tikirjallisuus sekä tilintarkastuslautakunnan, tuomioistuinten ja viranomaisten kannanotot ja päätökset asiasta kertovat. Tämän lisäksi on huomioitava, kuinka paljon resursseja koh-teen tarkastaminen vaatii. On myös tehtävä suunnitelma siihen, kuinka paljon toimenpitei-tä tarkastamiseen käytetään tilikauden aikana ja sen jälkeen. Yleensä vain pienten tarkas-



tettävien kohteiden kohdalla tarkastus keskittyy pelkkään tilikauden jälkeiseen tarkastukseen. (Suomen tilintarkastajat 2016.; Tomperi 2009, 55.)

### 2.3 Tilintarkastusprosessi

ISA 200 standardi velvoittaa tilintarkastajaa suunnittelemaan tilintarkastusprosessin ammatillista skeptisyyttä noudattaen, sillä tilinpäätökseen voi sisältyä seikkoja, joiden takia tilinpäätös on olennaisesti virheellinen. Suunnittelulla pyritään siihen, että tilintarkastus pystytään hoitamaan tehokkaasti. Suunnitteluvaiheen laajuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa tilintarkastajan aiempi kokemus tarkastuskohteesta, kohteen koko sekä vaativuus. Luonnollisesti uuden asiakkaan kohdalla tilintarkastajan on perehdyttävä erityisesti tarkastuskohteen liiketoimintaan ja erityispiirteisiin. Tilintarkastusprosessi voidaan kuvata kolmivaiheisena prosessina. Nämä osat ovat suunnitteluvaihe, toteuttamisvaihe ja päättämisen vaihe. (Halonen & Steiner 2010, 53–54; Korkeamäki 2008, 35.)

Suunnitteluvaiheeseen liittyy olennaisesti asiakassuhteen hyväksyminen sekä asiakkaan toimintaympäristöön ja liiketoimintaan tutustuminen. Suunnitteluvaihetta voi kutsua myös riskien arvioimisvaiheeksi. ISA 315 standardi velvoittaa tilintarkastajaa tunnistamaan olennaisen virheen ja puutteen riskejä yrityksen toimintaympäristöstä muodostetun käsityksen avulla. Suunnitteluvaiheessa päätetään tilintarkastustoimenpiteistä sekä tarkastuksen kokonaisstrategiasta. (Halonen & Steiner 2010. 54–55.) Tämän lisäksi tähän osioon liittyy myös olennaisuuden määrittäminen, jota on kuvattu tarkemmin omassa luvussaan 2.5.

Toteuttamisvaiheessa suoritetaan suunnitteluvaiheessa määritetyt tilintarkastustoimenpiteet. Tämän vaiheen tavoitteet voidaan jakaa kahteen osaan. Ensimmäinen tavoite on hankkia tilintarkastusevidenssiä siitä, kontrolliriski on alentunut tilintarkastajan arviota vastaavaksi. Tähän tavoitteeseen päästään yleensä kontroleja testaamalla. Toinen tavoite liittyy tilintarkastusevidenssin hankkimiseen liiketapahtumien rahamääräisestä oikeellisuudesta. Tähän tavoitteeseen pyritään pääsemään aineistotarkastustoimenpiteiden avulla. (Halonen & Steiner 2010. 57.) Tilintarkastusevidenssiä on käsitelty tarkemmin omassa luvussaan 2.8. Kontrolliriskiä on taas vastaavasti käsitelty tarkemmin tilintarkastusriskiä käsittelevässä kappaleessa 2.7.

Tilintarkastusprosessin viimeinen vaihe on päättämisen vaihe. Tässä arvioidaan tilintarkastusevidenssin riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta eli otetaan kantaa siihen, onko olennaisen puutteen ja virheen riski riittävän alhaisella tasolla. Tässä vaiheessa on myös olennaista ottaa huomioon tilintarkastusevidenssin kumuloituvuus. On otettava huomioon

koko tilintarkastusprosessin aikana hankittu evidenssi. Tarkastustoimien loppuunsaattamisen jälkeen tehdään tarkastuksesta raportti hallintoelimille sekä viimeistellään tilintarkastuskertomus lopulliseen muotoonsa. (Halonen & Steiner 2010. 59.) Olennaisen virheen ja puutteen riskiä on käsitelty yksityiskohtaisemmin kappaleessa 2.8.

## 2.4 Dokumentointi tilintarkastusprosessissa

Tilintarkastusprosessiin liittyy oleellisena osana myös ISA 230 standardin mukainen dokumentointityö. Tilintarkastusdokumentaatio voidaan nähdä kirjallisena aineistona, johon on sisällytetty tilintarkastusevidenssi, suoritettavat tilintarkastustoimenpiteet sekä tilintarkastajan johtopäätökset. Paitsi että standardit velvoittavat tilintarkastajaa dokumentoimaan prosessin, on dokumentoinnilla merkitystä myös tilintarkastuksen laadun ja lopuksi laadittavan tilintarkastuskertomuksen kannalta. Huomioitavaa on myös se seikka, että tarkastusta tehtäessä laadittu dokumentaatio on mitä todennäköisemmin täsmällisempää kuin jälkeinpäin laadittu. (Tomperi 2009, 39.)

Tilintarkastuslaissa on säädetty tilintarkastajan lakisääteisistä raporteista. Sen mukaan tilintarkastajan on laadittava seuraavat kolme raporttia: tilinpäätösmerkintä, tilintarkastuskertomus ja tilintarkastuspöytäkirja. Lyhin lakisääteisistä raporteista on tilinpäätösmerkintä, jossa viitataan tilintarkastuskertomukseen. Tilinpäätösmerkinnän tehtävänä on yksilöidä luotettavalla tavalla toimintakertomus ja tilinpäätös sekä todentaa seikka, että tilinpäätöskertomus on annettu ja tilintarkastus on siten suoritettu. (Korkeamäki 2008, 77–78.)

Kun tilintarkastus on suoritettu, tulee tilintarkastajan antaa kyseiseltä tilikaudelta allekirjoitettu ja päivätty tilintarkastuskertomus. Jäljennös tilintarkastuskertomuksesta tullaan liittämään osaksi tilinpäätöstä, joten tilintarkastuskertomus on samalla julkinen asiakirja. Tilintarkastuskertomuksen johdantokappaleessa yksilöidään tarkastuksen kohteena oleva tilinpäätös muun muassa yhteisön nimen, y-tunnuksen ja tilikauden avulla. Tässä yhteydessä tulee myös ilmoittaa, onko tilinpäätös laadittu suomalaisen normiston vai kansainvälisten IFRS-standardien avulla. Lausuntokappaleessa otetaan kantaa kahteen asiaan: Ensimmäinen näistä liittyy siihen seikkaan, että antaako tilinpäätös ja mahdollinen toimintakertomus riittävät ja oikeat tiedot yrityksen tai säätiön toiminnasta noudatetun tilinpäätössäännösten mukaisesti. Toinen taas ottaa kantaa siihen, ovatko toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ristiriidattomia. Jälkimmäistä lausuntoa ei anneta, mikäli toimintakertomusta ei ole laadittu. Laki velvoittaa tilintarkastajaa antamaan kertomuksessa myös tarvittavat lisätiedot. Lisätiedoissa voidaan esimerkiksi selventää tilinpäätöstietoja tai korostaa tilikauden aikana sattunutta poikkeuksellista seikkaa. (Korkeamäki 2008, 79–80.) Erilaisia kertomuksia on kuvattu tarkemmin omassa kappaleessaan 2.6.

Tilintarkastuspöytäkirjassa tilintarkastajalle tarjoutuu mahdollisuus esittää toimitusjohtajalle, hallitukselle, hallintoneuvostolle tai muulle vastuussa olevalle taholle huomautuksia asioista, joita ei esitetä varsinaisessa tilintarkastuskertomuksessa. Tilintarkastuspöytäkirja voidaan katsoa tilintarkastuskertomusta alempiasteiseksi raportointimuodoksi. Huomautukset, jotka esitetään, perustavat tilintarkastuksessa tehtyihin havaintoihin. Nämä havainnot voivat olla epäkohtia, jotka tulisi korjata. Tällöin toimivalla johdolla on vielä mahdollisuus korjata virheitä, joita tarkastuksessa on havaittu. Jos toimiva johto, syystä tai toisesta, laiminlyö näiden virheiden korjaamisen, saattaa seurauksena olla huomautuksen kirjaaminen varsinaiseen tilintarkastuskertomukseen. (Korkeamäki 2008, 90.)

## **2.5 Olennaisuus tilintarkastuksessa**

Yksi tilintarkastuksen keskeisimmistä käsitteistä on olennaisuus. Olennaisuudella tarkoitetaan tilinpäätösnormistossa yleensä sitä, että puutteet tai virheet vaikuttaisivat tilinpäätöstietoa käyttävän taloudellisiin päätöksiin. On mahdollista, että jotkut virheelliset asiat tilinpäätöksessä, joko yksinään tai toisiin seikkoihin summattuina, voivat johtaa tärkeisiin taloudellisiin päätöksiin, joita ei tehtäisi nämä seikat tiedettäessä. Tällöin kyseessä on olennainen virhe. Jos taas virheellä tai puutteella ei ole merkitystä tilinpäätösinformaatiota käyttävälle henkilölle, kyseessä on epäolennainen virhe. Tavoitteena tilintarkastuksessa ei ole puuttua näihin epäolennaisiin virheisiin. Virheellisyyksiä voi olla kahdenlaisia: virheitä ja väärinkäytöksiä. Virheet nähdään yleensä tahattomina, kun taas väärinkäytökset ovat aina tahallisia. Sekä virheet että väärinkäytökset voivat tapauksesta riippuen olla olennaisia tai epäolennaisia. Tarkastusta suunnitellessaan tilintarkastaja määrittelee hyväksyttävän olennaisuusrajan. Tällä tarkoitetaan sallitun virheen määrää tilinpäätöksessä. Olennaisuusraja voi ylittyä yhden tarkastettavan erän kohdalla tai se voi ylittyä kumuloituneista yksittäisistä virheistä. Olennaisuusrajan avulla tilintarkastaja suunnittelee tarkastusprosessiaan ja sen perusteella tekee arviot siitä, mitkä erät tulisi tarkastaa prosessin kuluessa. (Halonen & Steiner 2010, 45, 132; Tomperi 2009,36.)

Olennaisuuden määrittäminen perustuu, standardin ISA 320:n mukaisesti, aina tilintarkastajan ammatilliseen harkintaan. Standardin mukaan olennaisuuteen liittyy kolme näkökohtaa. Näistä ensimmäinen liittyy jo mainittuun tilinpäätöstulkintaan. Eli puutteet tai virheellisyudet ovat olennaisia sikäli mikäli ne yksittäin tai yhteenlaskettuna todennäköisesti vaikuttaisivat taloudellisiin päätöksiin, joiden perusta on tilinpäätöksessä. Toinen näkökulma liittyy olennaisuuden arviointiin. Olennaisuutta arvioitaessa tilintarkastaja muodostaa käsityksensä olosuhteiden perusteella ja olennaisuuteen vaikuttavat muun muassa virheiden luonne ja suuruus sekä näiden yhdistelmä. Kolmas näkökulma liittyy tilinpäätöksen käyttäjien tarpeisiin. Arvio siitä, mikä on olennaista, perustuu tilinpäätösinformaatiota käyttävien

ryhmien tarpeisiin. Tällöin ei oteta huomioon sitä, että mitä mahdollisia vaikutuksia puutteella tai virheellä voisi olla yksittäiselle tilinpäätösinformaation tulkitsejälle. (Halonen & Steiner 2010, 133.)

Olenaisuutta määrittäessään tilintarkastaja tekee tiettyjä, ISA 320 standardiin liittyviä, oletuksia tilinpäätösinformaation käyttäjistä. Tilintarkastaja olettaa, että tilinpäätöstiedon käyttäjällä on ainakin kohtuullinen tietämys taloudesta, tilinpäätöksen sisällöstä sekä kirjanpidosta. Lisäksi tilintarkastaja olettaa myös käyttäjien ymmärtävän sen, että tilinpäätös tarkastetaan, laaditaan ja esitetään aina tiettyjä olennaisuustasoja käyttämällä. Oletetaan myös käyttäjien tiedostavan, että tilinpäätös sisältää lukuja, jotka perustuvat tulevaisuuden tapahtumien arviointiin sekä harkinnan käyttöön. Oletetaan vielä lisäksi, että käyttäjät tekevät, tilinpäätösinformaation nojaten, järkeviä taloudellisia päätöksiä. (Halonen & Steiner 2010, 133.)

## **2.6 Tilintarkastuskertomukset**

Tilintarkastaja antaa tilanteesta riippuen erilaisen tilintarkastuskertomuksen. Vakiomuotoinen kertomus annetaan pääsääntöisesti silloin, kun seuraavat seikat pätevät: 1) Tilintarkastustehtävää ei ole pyritty rajoittamaan, esimerkiksi toimeksiantajan tai olosuhteiden takia, vastoin tilintarkastajan kantaa. 2) Tilinpäätös antaa riittävät ja oikeat tiedot yhteisön tai yrityksen toiminnasta ja tuloksesta. 3) Tarkastuksessa ei ole löytynyt aihetta huomautuksiin. 4) Tarkastuksessa ei ole löytynyt aihetta kertomuksessa annettaviin lisätietoihin. Muun muassa KHT-yhdistys on julkaissut malleja, jotka soveltuvat käytettäväksi vakiomuotoista lausuntoa annettaessa. (Tomperi 2009, 155.)

Jos tilintarkastaja ei voi antaa vakiomuotoista tilintarkastuskertomusta, antaa hän mukautetun kertomuksen. Syy mukautetun kertomuksen antamiseen on perusteltava. Tämä tapahtuu yleensä kertomuksen omassa kappaleessa. Mukautettu lausunto on joko ehdollinen tai kielteinen. Ehdollinen lausunto annetaan silloin, kun kertomuksen katsotaan olevan vakiomuotoinen paitsi tietyltä osin tai se on tietyillä edellytyksillä vakiomuotoinen. Ehdollisen lausunnon tapauksessa tilanne ei ole niin vakava, ettei tilintarkastaja kykenisi lausumaan mielipidettään tai vaihtoehtoisesti joutuisi antamaan kielteisen lausunnon. (Tomperi 2009, 159.)

Tilintarkastajan tulee antaa kielteinen lausunto silloin, kun erimielisyys on olennainen ja sillä on olennaista vaikutusta tilinpäätökseen. Tällöin tulee tilintarkastajan todeta se, ettei ehdollinen kertomus toisi riittävästi esille tilinpäätöksen puutteellisuutta. Tilintarkastaja voi myös joutua tilanteeseen, jossa lausunto tulee jättää antamatta. Syynä tähän voi olla se,

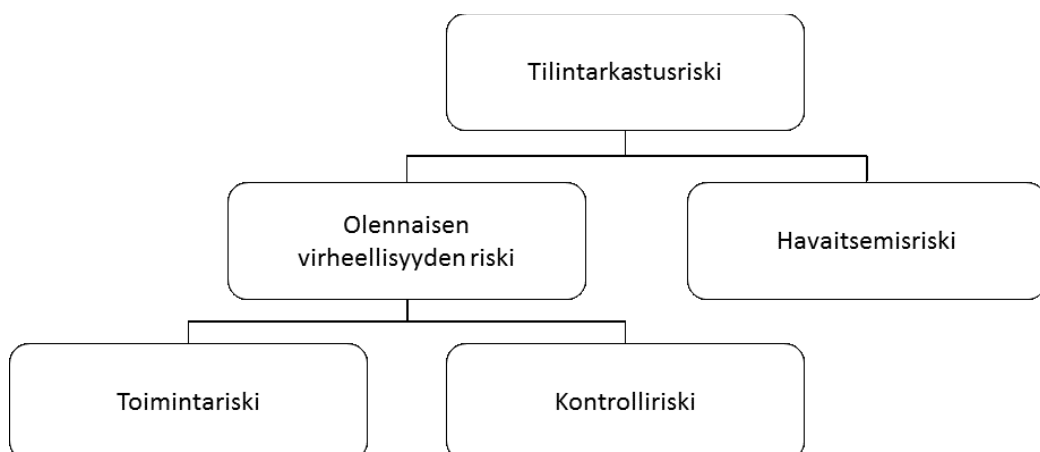
ettei tilintarkastaja ole voinut syystä tai toisesta hankkia tarpeeksi tarkastusevidenssiä, jonkin olennaisen erän tarkastamiseen tai syy voi olla se, että tilintarkastuksen laajuutta on syystä tai toisesta rajattu. (Tomperi 2009, 161–162.)

## 2.7 Tilintarkastusriski

Tilintarkastusriski käsitteenä tarkoittaa riskiä siitä, että tilintarkastaja antaa vakiomuotoisen kertomuksen huolimatta siitä, että tilinpäätös pitää sisällään puutteen tai olennaisen virheen. Edelleen tilintarkastusriski pitää sisällään kaksi osaa (1) riskin olennaisesta virheestä tai puutteesta sekä (2) havaitsemisriskin. Olennaisen virheen tai puutteen riskillä tarkoitetaan sitä, että tilinpäätös on olennaisesti virheellinen tai puutteellinen ennen tilintarkastusta. Virheellisyys tai puutteellisuus voi johtua toimintaan tai sisäiseen valvontaan liittyvistä seikoista. Havaitsemisriskillä taas tarkoitetaan riskiä siitä, ettei tilintarkastuksen yhteydessä kyseistä olennaista puutetta tai virhettä havaittaisi ja että virhe tai puute saattaisi olla olennainen yksin tai muihin virheellisyyskäsitteisiin yhdistettynä. (Tomperi 2009, 34–35 ; Halonen & Steiner 2010, 45.)

Olennaisen virheen ja puutteen riski jakaantuu edelleen kahteen komponenttiin: (1) toimintariskiin ja (2) kontrolliriskiin. Toimintariski määritellään tilinpäätöksen erän tai tietyn toiminnon alttiudeksi virheelle tai puutteelle. Kontrolliriski liittyy yhteisön sisäisen valvonnan tehokkuuteen. Eli käytännössä tarkoitetaan riskiä siihen, ettei sisäinen valvonta kykene havaitsemaan olennaista virhettä tarpeeksi ajoissa. (Tomperi 2009, 34–35 ; Halonen & Steiner 2010, 45.)

Kuvassa 1 tilintarkastusriskiä on havainnollistettu laatikkomallin perusteella.



(Halonen & Steiner 2010, 46.)

## 2.8 Tilintarkastusevidenssi

Jotta tilintarkastaja kykenee antamaan lausuntonsa, on hänen hankittava ja arvioitava tilintarkastusevidenssiä. Tilintarkastusevidenssi voidaan määritellä tiedoksi, jota tilintarkastaja käyttää johtopäätösten tekemiseen (Halonen & Steiner 2010, 82). Evidenssiä voidaan edelleen hankkia tilinpäätösaineistoa tarkastelemalla sekä testaamalla sisäistä valvontajärjestelmää (Tomperi 2009, 37). Tällä toiminnallaan tilintarkastaja pyrkii saamaan kohtuullisen varmuuden yhtiön toiminnan tuloksesta.

Tarkastusevidenssiä voidaan lähestyä myös kannanottojen kautta. Niiden avulla voidaan arvioida esimerkiksi tilien saldoja, liiketapahtumien lajeja sekä tilinpäätöksen sisältämää informaatiota. Kannanottojen avulla tilinpäätöksen tarkastamiseen liittyvät työvaiheet pilkotaan helpommin hallittaviksi osiksi. Esimerkiksi vaihto-omaisuuden tarkastamisen yhteydessä, tilintarkastaja voi käydä kontrolleja lävitse kannanottojen avulla. Esimerkkejä näistä kannanotoista ovat arvostaminen, tapahtuminen, täydellisyys, oikeellisuus, katko ja luokittelu. (Halonen & Steiner 2010, 172; 356–363.) Näitä kannanottoja on käsitelty tarkemmin varastotoiminnon sisäistä valvontaa käsittelevässä kappaleessa 3.5

## 2.9 ISA-Standardit tilintarkastusprosessissa

Oleellisen osan tilintarkastusta sääntelevistä lähteistä muodostavat erilaiset standardit ja suositukset. Suomessa KHT-yhdistys antaa soveltamisohjeet tilintarkastusalan standardeista. Soveltamisohjeet perustuvat kansainvälisiin IFAC:n standardeihin, mutta niitä on muokattu edelleen suomalaiseseen lainsäädäntöön sekä olosuhteisiin. Sekä suositukset että standardit soveltuvat lähteeksi, kun halutaan tulkita hyvää tilintarkastustapaa. (Halonen & Steiner 2010, 37.)

Myös lainsäädännön avulla on otettu kantaa tilintarkastusalan standardien sekä hyvän tilintarkastustavan noudattamiseen. Lain mukaan tilintarkastajan on noudatettava tilintarkastusstandardeja (Tilintarkastuslaki 3.luku 3 §) sekä hyvää tilintarkastustapaa (Tilintarkastuslaki 4.luku 3 §). Tässä opinnäytetyössä IAS-standardeja on sivuttu eri aihekokonaisuuksien yhteydessä, kun standardiin viittaaminen on katsottu aiheelliseksi.

### 3 Vaihto-omaisuus tilintarkastuksen osa-alueena

Varasto tarkoittaa arkikielessä sekä fyysistä varastoa että siellä olevia tuotteita. Taloushallinnossa varastossa olevista tuotteista käytetään nimitystä vaihto-omaisuus. Karkeasti ottaen vaihto-omaisuuteen voidaan lukea raaka-aineet, joita tarvitaan lopputuotteiden tai puolivalmisteiden valmistamiseen, puolivalmisteet, joita tarvitaan lopputuotteiden valmistamiseen sekä myytävät lopputuotteet. Toisaalta vaihto-omaisuus voidaan myös määritellä hyödykkeiksi, jotka ovat sellaisenaan tai jalostettuina tarkoitettu luovutettavaksi tai kulutettavaksi. Vaihto-omaisuuteen voidaan lukea mukaan myös keskeneräinen suunnittelu-työ. Vaihto-omaisuus voi myös sijaita tilanteesta riippuen eri kohdassa arvoketjua. Vaihto-omaisuus voi sijaita myös kaupintavarastoissa. Kaupintavaraston tapauksessa toimittaja toimittaa tuotteet suoraan asiakkaan tai kolmannen osapuolen varastoon, mutta laskutus toteutetaan sitä mukaan kun asiakas ottaa tuotteita käyttöön tai myyntiin. Tällöin esimerkiksi asiakkaan varastossa voi olla tavaraa, joka ei ole hänen omistuksessaan. Vaihto-omaisuus voi sijaita myös tehdashallissa, myymälätiloissa tai jopa kuljetusvälineessä matkalla yritykseen. Tässä yhteydessä tilintarkastajan on myös kiinnitettävä huomiota toimitustapalausekkeisiin (engl. Incoterms). Toimitustapalausekkeet määrittävät muun muassa sen, milloin tuotteiden omistusoikeus siirtyy ostajalle. (Salmivuori 2010, 10.13; Tomperi 2009, 90.; Sakki 1999, 86.)

#### 3.1 Yleistä vaihto-omaisuuden tarkastamisesta

Vaihto-omaisuuden tarkastamisella on karkeasti ottaen kaksi tavoitetta. Ensinnäkin tilintarkastajan tavoite on varmistua varaston fyysisestä olemassaolosta. Fyysisen olemassaolon varmistaminen tarkoittaa sitä, että tilintarkastaja pyrkii saamaan varmuuden siihen, että kaikki omaisuus kuuluu yhtiölle ja että omaisuus on fyysisesti olemassa. Tämän lisäksi tässä yhteydessä pyritään varmistamaan, että tilinpäätös pitää sisällään kaiken yrityksen omistaman vaihto-omaisuuden. Toinen tavoite on varmistua vaihto-omaisuuden oikeasta tilinpäätösarvosta. Tässä yhteydessä pyritään varmuuteen siitä, että tapahtumat on jaksotettu oikein, hinnoittelu on oikein, vaihto-omaisuus on myynti- ja käyttökelpoista sekä siitä että erät on eritelty oikein ja riittävästi. (Vahtera 1986, 263.)

Halosen ja Steinerin (2009, 347) mukaan vaihto-omaisuus on yksi taseen keskeisimmistä eristä ja tästä syystä se on yleensä keskeinen tarkastettava erä. Arviolta 30–50 % tilintarkastajan ajasta kuluu vaihto-omaisuuden sekä siihen kiinteästi liittyvien tuloslaskelman erien tarkastamiseen (Vahtera 1986, 264). Lisäksi Halosen ja Steinerin (2010, 347) mukaan vaihto-omaisuuden tarkastaminen linkittyy kiinteästi myös yrityksen muihin toimintoihin. Ostotoiminnon kautta tavarat saapuvat varastoon ja vastaavasti myyntitoiminnon

kautta tavarat kulkeutuvat pois varastosta. Varaston arvon määrittäminen on keskeinen osa vaihto-omaisuuden tarkastamisprosessia. Palkkatoiminnon kautta työn välilliset ja välittömät kustannukset vaikuttavat varaston arvoon etenkin valmistavaa liiketoimintaa harjoittavassa yrityksessä. Varaston arvoa määritettäessä tilintarkastajan täytyy ottaa kantaa varaston kuranttiuteen eli siihen ovatko tavarat vanhentuneet tai muulla tavoin muuttuneet käyttökelvottomiksi. Toisaalta yrityksen päivittäistä toimintaa harjoittamattomalle tilintarkastajalle voi olla hankalaa tunnistaa, ilman asiantuntijaa, varastossa olevia tuotteita, jotka ovat spesifisiä kyseiselle toimialalle tai jopa yksittäiselle yritykselle. Tällöin asiantuntijan objektiivisuudella on keskeinen rooli. (Halonen & Steiner 2010, 347.)

Monilla toimialoilla vaihto-omaisuuden osuus taseen loppusummasta on merkittävä. Tästä on seurauksena se, että tähän erään liittyy melkein aina olennainen virheen tai puutteen riski. (Tomperi 2009, 99.) Riski voi olla toimialakohtainen. Kova kilpailu jollain toimialalla, voi aiheuttaa ongelmia vaihto-omaisuuden arvostamisen suhteen. Myös nopeat teknologian muutokset voivat lisätä riskiä varaston nopeaan vanhentumiseen. Myös vilpillisyyttä ja vääristelyä on esiintynyt vaihto-omaisuuteen liittyvässä taloudellisessa raportoinnissa. Mikäli edellisellä tilikaudella on jotain tällaista huomattu tarkastuksen yhteydessä, tulee tilintarkastajan ottaa tämä huomioon tarkastustoimenpiteitä suunnitellessaan. (Halonen & Steiner 2010, 355.) Oleellisia tarkastettavia kohteita tilintarkastajalle ovat muun muassa vaihto-omaisuuden määrä, vaihto-omaisuuden arvostus- ja hinnoitteluperiaatteet sekä sisäisen valvonnan tason tarkastaminen.

### **3.2 Varastointitoiminto**

Vaihto-omaisuus linkittyy erottamattomalla tavalla varastointiprosessiin. Salmivuoren (2010, 7) mukaan varastointi vaikuttaa merkittäväällä tavalla sekä yrityksen tulokseen että toimintaan. Myynnin näkökulmasta tulisi varastoa olla riittävästi, jotta asiakkaalle voidaan tarjota riittävän nopea toimitusaika. Vaatimukset tuotannon tehokkuutta kohtaan ovatkin kasvaneet. Tästä on seurauksena se, että käytettävien raaka-aineiden ja komponenttien nopean saannin vaatimus on myös vastaavasti kasvanut. Toisaalta ylisuuret varastot sitovat pääomaa. Varastoon sitoutunut liika pääoma on aina poissa tuottavammasta käytöstä. Ylisuurissa varastoissa piilee myös riski varastojen virheellisiin arvostuksiin. Osa varastossa olevista tuotteista voi olla asiakaskohtaisia, jolloin asiakkaan menettämisen yhteydessä niiden arvo laskee nolnaan. Varastossa olevat tuotteet voivat myös vanhentua esimerkiksi uusien tuotteiden tultua markkinoille.

Sakin (1999, 91) mukaan varastoinnin tulisi aina tuottaa lisäarvoa. Varastointia yrityksissä tulisikin tarkastella asiakkaalle tuotettavan lisäarvon kautta. Jos asiakas ei ole halukas



maksamaan toimittajalleen kustannuksia, jotka varastointi aiheuttaa tai jos asiakas on valmis maksamaan juuri ja juuri kustannukset ylittävän summan, ei lisäarvoa synny. Tällainen varastointi voidaan katsoa täysin turhaksi ja sitovan turhaan pääomia. Varaston kiertonopeus on yksi tapa tarkastella pääoman sitoutumista varastoon. Halosen ja Steinerin (2010, 362) mukaan vaihto-omaisuuden näkökulmasta varastonkiertonopeuden kautta päästään kiinni varaston mahdollisiin epäkurantteihin tuotteisiin. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi vertaamalla kiertonopeutta edellisen vuoden vastaaviin lukuihin tai toimialan tietoihin.

Kuvassa 2 varaston kiertonopeutta on havainnollistettu kahden laskennallisen kaavan avulla:

**valmistettujen tuotteiden kiertonopeus:**

valmistuksen arvo vuodessa  
varastojen arvo

(Sakki 1999, 95.)

**varaston kiertonopeus:**

vuoden myynti hankintahinnoin  
varastojen keskiarvo hankintahinnoin

Jotta tilintarkastaja kykenee ottamaan kantaa siihen, antaako tilinpäätös oikean ja riittävän kuvan varaston arvosta, tulee hänen perehtyä myös varastointitoiminnon pääperiaatteisiin. Varastoinnissa on kaksi eri puolta, tavaroiden fyysinen virta ja tavaroiden arvo. Ensimmäinen liittyy kiinteästi raaka-aineiden ja tavaroiden hankintaan ja sitä kautta ostoprosesseihin toinen taas liittyy siihen, miten vaihto-omaisuus on arvostettu taseessa. (Halonen & Steiner 2010, 349; Tomperi 2009, 90.)

Varastointiprosesseihin vaikuttaa olennaisilta osin yrityksen toimiala. Mikäli yritys harjoittaa vähittäiskauppaa, ovat varastointiprosessit huomattavasti selkeämpiä verrattuna esimerkiksi valmistustoimintaa harjoittaviin yrityksiin. Valmistavaa toimintaa harjoittavassa yrityksessä varastot jakaantuvat valmisteverastoon, keskeneräiseen tuotantoon sekä raaka-aineisiin. Vastaavasti kauppaa harjoittavissa yrityksissä on usein vain tavaravarasto. (Halonen & Steiner 2010, 347.)

### 3.3 Vaihto-omaisuuden arvostaminen

Varaston arvon oikeellisuus on täysin riippuvainen varastokirjanpidon tuote- tai tavaranimikkeiden määrien oikeellisuudesta. Inventoinnilla on tässä avainasema. Varaston inventointi tulisi suorittaa joko jatkuvana tai yhdellä kertaa tapahtuvana inventointina, kuitenkin niin, että koko varasto tulee inventoitua tilikauden aikana. Yrityksen omaisuutta voi

olla varastoituna muuallakin kuin yrityksen omissa tiloissa. Vastaavasti yrityksen tiloissa voi olla varastoituna yritykselle kuulumatonta omaisuutta. (Halonen & Steiner 2010, 348.)

Varaston oikean arvon määrittäminen edellyttää sitä, että tuotteet on arvostettu oikeaan arvoonsa. Tähän yhteyteen liittyvätkin oleellisesti käsitteet varaston kuranttius ja epäkuranttius. Varasto määritellään kurantiksi silloin, kun tuotteiden myynti- tai käyttöarvo ei ole laskenut. Nimike voi muuttua epäkurantiksi rikkoutumisen, vanhentumisen tai muun vastaavan syyn takia. (Halonen & Steiner 2010, 348.)

Pääsäännön mukaan vaihto-omaisuus tulisi arvostaa muuttuvaan hankintamenoonsa. Tästä voidaan kuitenkin poiketa kirjanpitolain mukaisesti tietyin edellytyksin ja tällöin myös kiinteitä menoja voidaan lukea mukaan hankintamenoon. Tietyillä aloilla, esimerkiksi rakentamista harjoittavissa yrityksissä, voidaan hankintamenoon lukea mukaan myös keskeneräisen urakan välittömiä menoja kuten palkka-, materiaali- ja henkilösivumenoja. Tästä on seurauksia siihen, miten urakkaan liittyvät menot kirjataan kuluksi: urakkaan liittyvät kulut kirjataankin menoiksi vasta urakan tuloutusvuonna. Myös keskeneräiset tuotteet arvostetaan hankintamenoonsa. Tilintarkastajan on varmistettava, että vaihto-omaisuuserät on taseessa ryhmitelty oikein. Keskeneräiset ja valmiit tuotteet on taseessa esitettävä erillä toisistaan omalla rivillään. Tarkastettaessa on myös varmistettava se, että tuloslaskelman valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden varaston muutos täsmää taseessa ilmoitettujen lukujen kanssa. (Tomperi 2009, 90–92.)

Yrityksen toimiala vaikuttaa arvostamisperiaatteisiin. Koska valmistavaa toimintaa harjoittavilla yrityksillä on yleensä käytössä valmistevarasto, raaka-ainevarasto sekä keskeneräisten tuotteiden varasto, voidaan joutua tilanteisiin, joissa nämä eri varastotyytit arvostetaan hieman eri tavoin. Arvostettaessa raaka-ainevarastoa, nimikkeiden arvo määräytyy yleensä tavaran ostohinnan mukaan. Valmistekustannuslaskennan järjestelmä sekä valmistevaraston erityispiirteet vaikuttavat valmistevaraston arvon määrittämiseen. Usein valmistusprosessi on työvaltainen, jolloin esimerkiksi palkkakustannukset vaikuttavat valmistevaraston arvoon. Prosessin ollessa konevaltainen, vaikuttaa valmistevaraston arvoon koneiden käyttöön liittyvät kustannukset. Keskeneräisen tuotannon arvostaminen tilinpäätösajankohtana voi aiheuttaa ongelmia. Haastetta asiaan lisäävät vielä valmistukseen liittyvien välillisten ja välittömien kustannusten kohdistaminen keskeneräiselle tuotannolle sekä valmisteille. (Halonen & Steiner 2010, 347–348.)

Vuoden 2016 alusta tuli voimaan uusi kirjanpitolaki. Hankintamenosta säädetään kirjanpitolain neljännen luvun 5 §:ssä. Yrityksillä on nyt aiemmasta poiketen kaksi vaihtoehtoista tapaa käytössään, kun he määrittävät hankintamenoa. Joko luetaan mukaan ainoastaan

hankinnasta aiheutuneet muuttuvat menot, joita kirjanpitolaissa kutsutaan välittömiksi menoiksi tai sitten luetaan mukaan lisäksi myös hankinnan ja valmistuksen kiinteitä kuluja, joita kirjanpitolaissa kutsutaan välillisiksi menoiksi. (Tilisanomat 2016; KILA 2016.)

### **3.4 Sisäisen valvonnan tason tarkastaminen**

Sisäinen valvonta tai sisäinen tarkastus voidaan määritellä yhteisön toimivan johdon, hallintoelinten ja muun henkilökunnan käyttönottamaksi prosessiksi, jonka tavoitteena on saada kohtuullinen varmuus taloudellisen raportoinnin luotettavuudesta. Tämän lisäksi siinä valvotaan toimenpiteiden, toimintaohjeiden sekä menettelytapojen noudattamista. Sisäisen tarkastuksen toimintatapa ja laajuus määräytyvät organisaation rakenteen, koon, johdon tarpeiden sekä toimialan kautta. Sisäisen valvonnan tarkastaminen kuuluu osana yrityksen hallinnon tarkastamista. Toimivalle sisäiselle valvonnalle voidaan määritellä kolme tavoitetta. Ensimmäinen tavoite liittyy taloudellisen tiedon luotettavuuteen. Toinen tavoite taas liittyy toimintojen taloudellisuuteen sekä tehokkuuteen. Kolmannella tavoitteella pyritään siihen, että säädöksiä ja määräyksiä noudatetaan asiaan kuuluvalla tavalla. (Halonen & Steiner 2010, 62; Korkeamäki 2008, 31; Tomperi 2009, 77.)

Sisäinen valvonta liittyy vahvasti yrityksen tavoitteisiin. Riittävällä sisäisellä valvonnalla pyritään varmistamaan se, että yritys saavuttaa asettamansa päämäärät. Tavoitteiden pohjalta on mahdollista sekä arvioida että tunnistaa riskejä, jotka voivat uhata tai vaikeuttaa päämäärien saavuttamista. (Halonen & Steiner 2010, 63.)

Kontrollien toimivuuden tarkastaminen on yksi tärkeimmistä tarkastettavista asioista, kun tilintarkastaja pyrkii saamaan käsitystä yrityksen sisäisen tarkastuksen tasosta. Yleensä tilintarkastaja suorittaa kontrollien tarkastamisen lisäksi vielä aineistotarkastustoimenpiteitä. Vaihto-omaisuuden yhteydessä suoritettavia aineistotarkastustoimenpiteitä voivat olla muun muassa valmisteiden, raaka-aineiden ja valmiiden tuotteiden kiertonopeuden vertaaminen edellisen vuoden tietoihin tai samalla toimialalla toimivien yritysten vastaaviin lukuihin. Voidaan myös verrata edellisen vuoden bruttokateprosenttia tuoteryhmäkohtaisesti ja päätellä siitä, esiintyykö vaihto-omaisuudessa mahdollisia puutteita tai sisältääkö tutkittava erä kuviteltua varastoa. Lisäksi voidaan verrata myytyjen tuotteiden kuluja vastaaviin budjetoituihin lukuihin. Myös toteutuneiden valmistuksen yleiskulujen vertaaminen budjetoituihin tietoihin on mahdollista. (Halonen & Steiner 2010, 361–362.)

Tilintarkastajan on muodostettava käsitys varastotoiminnon sisäisestä valvonnasta. Varastointitoiminnossa valmistus- ja varastoesimien eettiset arvot ja rehellisyys ovat tilintarkastajalle tärkeitä selvittämisen kohteita, sillä ne muodostavat perustan henkilöstön

toiminnalle. Tämän lisäksi valmistus- ja varastotoiminnan organisoiminen arviointi kuuluu tilintarkastajan työkenttään. Tilintarkastajan tulee olla myös perillä siitä, kuinka itse organisaatio arvioi toimintoihinsa liittyviä riskejä. Myös valmistukseen ja vaihto-omaisuuteen liittyvät menettelytavat sekä manuaaliset toimenpiteet kuuluvat asioihin, joita tilintarkastajan tulee selvittää. Tilintarkastaja voi paneutua näihin asioihin tutkimalla yrityksen dokumentaatiota tai kohdistamalla tiedusteluja valmistuksesta ja varastosta vastuussa oleville henkilöille. Tämän tilintarkastaja voi tehdä esimerkiksi käyttäen valitsemaansa sisäiseen valvontaan liittyvää kyselylomaketta. Läpikulkutesti (walk-trough) on myös hyvä tapa saada tietoa varastointiprosessista. Tässä metodissa tilintarkastaja valitsee muutamia tyypillisiä varastoinnin tapahtumia ja niiden avulla hän sitten seuraa koko vaihto-omaisuusketjua alusta loppuun saakka. (Halonen & Steiner 2010, 353–354.)

Sisäisen valvonnan tarkastamista voidaan lähestyä kannanottojen avulla. Kannanotot liittyvät olennaisesti tilintarkastusevidenssin käsitteeseen. Kannanottojen luonteesta on kerrottu aiemmin tilintarkastusevidenssiä käsittelevässä kappaleessa 2.8.

Kannanotto arvostaminen viittaa siihen että taseen varat ja velat on arvostettu asianmukaisella tavalla (Tomperi 2007, 37). Kannanotto tapahtuminen taas viittaa siihen, että kaikki varastokirjanpitoon merkityt tapahtumat ovat todellisuudessa tapahtuneet. Tärkein kontrolli tässä yhteydessä on tehtävien eriyttäminen. Tämän kontrollin avulla halutaan varmistua siitä, ettei vaihto-omaisuuteen sisälly kuvitteellisia tapahtumia. Tällöin esimerkiksi fyysistä varastoa hoitavalla henkilöllä ei pitäisi olla työtehtäviä, jotka liittyvät varastokirjanpitoon tai valmistuskustannuslaskentaan. Onkin erittäin tärkeää, että valmistuksen ja varaston tietojärjestelmien käyttöoikeuksien hallinta ja valvonta on suunniteltu riittävän hyvin. Tässä yhteydessä tilintarkastaja voi tutkia myös kontrollit, jotka on luotu tavaroiden anastamisen varalle. Tähän yhteyteen kuuluvat myös kontrollit, jotka on luotu liiketapahtumien asianmukaiseen hyväksymiseen. Esimerkkinä tästä on tavaroiden ostoihin liittyvä hyväksymiskontrolli. Hyväksymätön ostotapahtuma ja siitä seuraava tavaran saapuminen varastoon saattaa johtaa varaston kasvamiseen ylisuureksi. (Halonen & Steiner 2010, 354; 356–357.)

Kannanotolla täydellisyys viitataan siihen, että kaikki vastaanotetut tavarat on kirjattu ja että ne sisältyvät vaihto-omaisuuteen. Olennaista tämän kannanoton kannalta ovat kaupintavarastoihin liittyvät kontrollit. Vastaavasti, jos yrityksen omia tuotteita säilytetään kolmannen osapuolen tiloissa, tulee varmistaa että niihin liittyvät liiketapahtumat tulevat kirjatuksi. Halutaan siis varmistaa, että vaihto-omaisuuteen liittyvät kaupintavarastot on kirjattu oikean omistajan kirjanpitoon oikean suuruisena. (Halonen & Steiner 2010, 358.)

Oikeellisuudella tarkoitetaan kannanottotasolla sitä, että vaihto-omaisuuteen liittyvät tapahtumat on kirjattu oikein. Tähän yhteyteen liittyy olennaisesti käsite kuranttius. Jatkuva inventointi sekä varastokirjanpidon tietojärjestelmä ovat keskeisiä tämän kannanoton näkökulmasta. Fyysinen inventointi onkin, tehtävien eriyttämisen ohella, tärkein kontrolli, joka liittyy varastointitoiminnan sisäiseen valvontaan. (Halonen & Steiner 2010,354; 356–359.) Inventointia on tarkasteltu omassa kappaleessaan 3.5.

Kannanotto katko liittyy liiketapahtumien kirjaamiseen oikealle tilikaudelle. Vaihto-omaisuuden tapauksessa yritetään varmistaa, että vaihto-omaisuuden tapahtumat on kirjattu oikealle tilikaudelle. On tärkeää, että yrityksessä on käytössä kontrollit, jotka varmistavat liiketapahtumien säännöllisen ja oikeaoppisen kirjaamisen. Tuotantotoimintaa harjoittavassa yrityksessä tulisi lisäksi olla kontrollit, jotka varmistavat sen, että raaka-ainesierrot valmistukseen sekä vastaavasti valmisteiden siirrot varastoon kirjataan tarkoituksenmukaisesti. Luokittelu kannanotto viittaa tuotenimikkeiden oikeaan ryhmittelyyn kirjanpidossa. Tuotenimikkeiden oikeaan ryhmittelyyn on yrityksellä oltava omat menettelytapansa. Menettelytavat on myös oltava olemassa mahdollisten tuotenimekemuutosten varalta. (Halonen & Steiner 2010, 360–361.)

Taulukkoon 1 on kuvattu vaihto-omaisuuden tarkastamisen kannalta tärkeimmät kannanotot ja niihin liittyvät kontrollit

<b>Kannanotto</b>	<b>Kannanottoon liittyvä kontrolli</b>
Arvostaminen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kaikki taseeseen merkityt velat ja varat on arvostettu asianmukaisesti</li> </ul>
Tapahtuminen	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Tehtävien eriyttäminen</li> <li>• Liiketapahtumien asianmukaiseen hyväksymiseen liittyvät kontrollit</li> </ul>
Täydellisyys	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Kaupintavarastoihin liittyvät kontrollit</li> </ul>
Oikeellisuus	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Fyysinen inventointi</li> <li>• Varastokirjanpidon tietojärjestelmän kontrollit</li> </ul>
Katko	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Liiketapahtumien säännölliseen ja oikea-aikaiseen kirjaamiseen liittyvät kontrollit</li> <li>• Kontrollit, joilla varmistetaan raaka-aineiden ja valmisteiden tarkoituksenmukainen siirtyminen varastoon tai tuotantoon</li> </ul>
Luokittelu	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Menettelytavat tuotenimikkeiden oikeaan ryhmittelyyn</li> <li>• Tuotenimekemuutosten varalle olevat menettelytavat</li> </ul>

(Halonen & Steiner 2010, 356–361; Tomperi 2009, 37)

### 3.5 Inventoinnin merkitys ja tarkastaminen

ISA-standardin (ISA 501.4) mukaan vaihto-omaisuuden määrän ollessa tilinpäätöksen kannalta olennainen, on tilintarkastajan hankittava riittävä määrä tilintarkastusevidenssiä vaihto-omaisuuden olemassaolosta sekä kunnosta. Standardi suosittelee, että tilintarkastaja olisi läsnä inventoinnissa. (Halonen & Steiner 2010, 364; Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2009, 433.)

Riistaman (1999, 189) mukaan vaihto-omaisuuden määrän tulisi aina perustua fyysiseen inventointiin. Fyysinen inventointi voi tapahtua joko tilikauden aikana tai sen lopussa. Tavoitteena tulisi pitää sitä, että inventointi tapahtuisi ainakin kerran vuodessa. Jos inventointi ei tapahdu tilikauden lopussa, tulee Vahteran (1986, 264) mukaan tarkastuksessa ottaa huomioon seuraavia asioita: On varmistettava, että inventointijärjestelmä on niin luotettava, että se kykenee takaamaan oikean tilinpäätösarvon. On varmistuttava myös määräkirjanpidon luotettavuudesta sekä siitä, että hinnoittelujärjestelmä on rakennettu oikein.

Tilintarkastajan läsnäolo inventaariossa ei kuitenkaan ole aina mahdollista tai tarkoituksenmukaista. Syynä tähän voi esimerkiksi olla varaston sijainti tai luonne. Tällöin tilintarkastajan tulee harkita vaihtoehtoisia menetelmiä tilintarkastusevidenssin hankkimiseksi. Käytännössä tilintarkastaja suorittaa inventointiluetteloiden avulla määrään ja yksikköhinnaan liittyviä tarkastustoimenpiteitä. Luettelot ovat kuitenkin aina yrityksen itsensä laatimia, joten niihin tulee suhtautua riittävästi kriittisyyttä noudattaen. (Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2009, 433; Tomperi 2009, 90.)

## 4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen onnistumisen kannalta on erittäin tärkeää pohtia tutkimusmenetelmää. Tutkimusta tehtäessä menetelmän valinnan kriteerinä pidetään yleensä sitä, millaista tietoa etsitään, keneltä tietoa etsitään tai mistä tietoa etsitään (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 173). Tutkimusmenetelmäksi tässä opinnäytetyössä valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus.

### 4.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimusmetodia valittaessa on oleellisen tärkeää pohtia tutkimuksen tarkoitusta. Tässä opinnäytetyössä on pyritty kartoittamaan pieneltä joukolta tilintarkastajia heidän kokemukseen ja näkemyksiään vaihto-omaisuuden tarkastamisesta haastattelun avulla. Kartoitettavassa tutkimuksessa yleisemmin käytetty tutkimusstrategia on kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 129).

Tämän tutkimuksen lähtökohtana oli saada selville, millaisena tilintarkastajat kokevat vaihto-omaisuuden tarkastamisen. Heikkilän (2008, 16) mukaan kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkimys tutkimuskohteen ymmärtämiseen. Tyypillistä on myös se, että tutkimuksen kohteet, tässä tapauksessa haastateltavat, on valittu harkinnanvaraisesti eikä kvalitatiivisessa tutkimuksessa välttämättä pyritä saamaan aikaiseksi tilastollisesti yleistettävää tutkimustulosta. Tämän lisäksi kvalitatiiviselle tutkimukselle on Heikkilän (2008, 17) mukaan tyypillistä aineiston tekstimuotoisuus ja vähemmän strukturoitu ote. Haastatteluaineisto on litteroimalla muunnettu täysin tekstimuotoon, joten tämän opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi luontevasti valikoitui kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Toisaalta myös, koska tavoitteena on tutkia tilintarkastajien näkemyksiä vaihto-omaisuuden tarkastamiseen, soveltuu kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä tähän kvantitatiivista eli määrällistä tutkimusta paremmin.

Tutkimusmetodiksi tässä opinnäytetyössä valikoitui haastattelu. Haastattelu tarjoaakin mahdollisuuden edetä joustavasti. Sekä tutkijalla että tutkittavalla on prosessin aikana mahdollista esittää tarkentavia tai täydentäviä kysymyksiä. Tuomi & Sarajärven (2006, 75) mukaan haastattelun etuna toimii juuri joustavuus. Haastattelutilanne tarjoaa haastattelijalle mahdollisuuden kysymyksen toistoon, väärinkäytösten oikaisemiseen sekä ilmausten sanamuodon selventämiseen.

## 4.2 Haastattelujen suoritus tapa

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli saada vastaukset kolmeen eri tutkimuskysymykseen avoimen haastattelun avulla. Tässä tutkimuksessa haastateltavat tilintarkastajat olivat satunnaisesti valittuja.

Haastattelut toteutettiin käytännössä niin, että laadittiin ensin kysymyslomake (liite 1), jossa oli avoimia kysymyksiä eri teemoihin liittyen. Haastattelussa avoimet kysymykset oli teemoitettu sillä tavoin, että niillä pyrittiin saamaan vastauksia aina tiettyyn tutkimuskysymykseen. Itse haastattelulomake koostui 11 eri kysymyksestä, joista ensimmäisessä haluttiin kartoittaa tutkittavien taustaa ja työkokemusta. Yhdeksällä varsinaisella haastattelukysymyksellä haluttiin kartoittaa tilintarkastajien näkemyksiä liittyen vaihto-omaisuuden tarkastamisen haasteisiin alkaen kontrollien läpikäynnistä, ajankäyttöön sekä tilintarkastuskertomuksen antamiseen. Tämän lisäksi näiden yhdeksän kysymyksen joukossa oli kysymyksiä, joilla kartoitettiin tilintarkastajien näkemyksiä siihen, miten he kokivat vaihto-omaisuuden tarkastamisen kannanottotasolla. Näiden lisäksi haastattelussa kartoitettiin tilintarkastajien kokemuksia osallistumisesta inventaarioon. Viimeinen kysymys oli luonteeltaan kokoava, jossa haastateltavat saivat vielä täydentää vastauksiaan aiemmin esitettyihin kysymyksiin, mikäli heille vielä tässä vaiheessa haastattelua muistui mieleen jokin, minkä olivat unohtaneet aiemmin mainita.

Haastattelu suoritettiin keväällä 2016. Tavoitteena oli haastatella yhteensä viittä tilintarkastajaa. Tiedossa oli kuitenkin se, että tilintarkastajille kevät on yleensä kiireistä aikaa ja haastattelujen saaminen voi osoittautua haastavaksi. Moni haastateltava kieltäytyikin aikataulusyistä johtuen. Lopulta kuitenkin tätä tutkimusta varten onnistuttiin haastattelemaan kahta tilintarkastajaa (haastateltava1 ja haastateltava 2). Molemmat haastateltavat antoivat luvan keskustelun nauhoittamiseen, mikä helpotti osaltaan aineiston analysointia.

Haastateltava 1 kertoi saaneensa auktorisoidun tilintarkastajan tutkintotodistuksen vuonna 2013. Hän kertoi työskennelleensä erilaisissa tilintarkastuksen assistenttitöissä jo 10 vuotta. Lisäksi hän mainitsi tehneensä erilaisia kirjanpitoon taloushallintoon liittyviä töitä jo 15 vuoden ajan. Tällä hetkellä hänellä on tilintarkastusasiakkaana pieniä yhtiöitä. Hän kertoi hoitavansa muun muassa kuljetusliikkeiden, asunto-osakeyhtiöiden sekä sijoitusyhtiöiden tilintarkastusta.

Haastateltava 2 kertoi toimineensa nykyisessä työpaikassaan vuodesta 2006 lähtien. Näihin vuosiin oli sisältynyt erilaisia tilintarkastukseen liittyviä tehtäviä, mutta myös tehtäviä liittyen sisäiseen tarkastukseen ja erilaisiin evaluointitöihin. Tällä hetkellä hän kertoi kaikkien asiakkaiden olevan puhtaasti tilintarkastusasiakkaita. Hänellä on asiakkaita eri toimi-



aloilta: tukku- ja hankintaorganisaatioita, projektinjohtoyhtiöitä, lääkintälaitteita myyviä yhtiöitä sekä pk-yrityksiä, jotka toimivat asiantuntijatehtävissä harjoittaen Business to Business – tyyppistä liiketoimintaa.

### **4.3 Aineiston analysointi**

Haastattelujen suorittamisen jälkeen seuraavana vaiheena oli aineiston analysointi. Haastattelujen jälkeen materiaali oli äänitettynä nauhalle ja sen työstäminen sellaisenaan ei tullut kysymykseen. Äänitetty materiaali oli saatava tekstimuotoon. Seuraava vaihe oli se, että haastattelut litteroitiin. Litteroinnilla tarkoitetaan aineiston puhtaaksi kirjoittamista sana sanalta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 210).

Tämän jälkeen aineisto luokiteltiin sillä tavoin, että jokaisen kysymyksen alle saatiin ainoastaan siihen kysymykseen liittyvää aineistoa. Tällä tavoin aineisto saatiin luokiteltua kysymyksittäin. Näin toimimalla pyrittiin löytämään litteroidusta tekstistä tämän tutkimuksen kannalta olennainen tieto, yhdistelemään tekstiä oikean otsakkeen alle sekä välillä pilkkomaan ja lajittelemaan asioita oikeisiin kategorioihin. Tuomi & Sarajärvi (2006, 111) kuvaa tätä vaihetta redusoinniksi, jossa litteroitu teksti pelkistetään siten, että sieltä karsitaan tutkimuksen kannalta epäolennaiset osat pois. Toisaalta heidän mielestään pelkistäminen voidaan ajatella prosessiksi, jossa aineisto tiivistetään ja pelkistetään osiin. Yhteensä tätä tekstimuotoista aineistoa oli 11 sivua. Aineisto koostettiin haastateltavien vastauksista sekä prosessin aikana tutkijan tekemistä omista muistiinpanoista.

Seuraavassa vaiheessa aineisto tiivistettiin tuloksiksi. Tärkeä vaihe oli se, että aineisto luettiin moneen kertaan huolellisesti läpi ja pyrittiin muodostamaan selkeä käsitys aineistosta. Apuna tässä käytettiin muun muassa alleviivausta ja erilaisia muita korostusapuvälineitä. Tässä vaiheessa haastatteluaineistosta nousseesta informaatiosta tehtiin synteesi ja päädyttiin lopulta tutkimustuloksiin. Tutkimustulokset ja niihin liittyvät johtopäätökset on esitetty luvussa 5.

## 5 Tulokset

Tässä osiossa on esitetty aineistosta koostetut tulokset. Kappaleessa 5.1 on käyty läpi haastateltavien vastaukset kysymys kysymykseltä. Siinä on esitetty sekä aineistosta nousseita vastauksia sekä suoria lainauksia aineistosta. Siteeratut kohdat on tekstissä merkitty selvästi erilleen muusta tekstistä.

Kappaleessa 5.2 on pyritty löytämään vastaukset tutkimusongelmiin, muodostamalla synteesi kappaleessa 5.1 esitettyjen tulosten avulla. Kappaleessa on myös viitattu teoreettiseen viitekehykseen tarvittaessa.

### 5.1 Haastattelun tulokset

Ensimmäisessä kysymyksessä haastateltavilta tiedusteltiin, kuinka paljon vaihto-omaisuuden yhteydessä käytetään aineistotarkastusta suhteessa kontrollien läpikäyntiin. Vastajilla oli tähän kysymykseen erilaisia näkemyksiä. Toinen vastaajista totesi heidän asiakkaidensa olevan pieniä yhtiöitä ja että heidän asiakkaidensa kohdalla tarkastus painottuu kontroleja enemmän aineistotarkastukseen. Hän pohti asiaa seuraavasti:

Pienissä yhtiöissä, mitä meillä nämä tarkastusasiakkaat on, kontrollien tarkastus on aika harvinaista. Sillä tavalla, että sitä tekemällä tavallaan saisi lopullisesti valmista. Että kyllä se enemmän painottuu tähän aineistotarkastukseen. Ehdottomasti näin toimitaan pienyhtiöissä.

Toinen vastaaja oli asiasta eri linjoilla. Hänen mielestään lähtökohtana on se, että jos vaihto-omaisuus on olennainen erä, silloin myös kontrollien testaaminen kuuluu asiaan. Hänen mukaansa näin saadaan paremmin kerättyä tilintarkastusevidenssiä, esimerkiksi vaihto-omaisuuden arvostamisesta tai varastonmuutoksen kirjaamisesta tuloslaskelmaan, kuin siinä tapauksessa että tilintarkastus perustuisi vain aineistotarkastustoimenpiteisiin. Hänen mielestään pelkkä aineistotarkastustoimenpiteisiin tukeutuminen tekisi monta kertaa prosessista liian hankalan ja aikaa vievän. Hän pohti asiaa muun muassa seuraavasti:

Lähtökohta on varmaan niin, että kun tilintarkastusta lähdetään suunnittelemaan, niin mietitään, mitkä ovat tilinpäätöksen kannalta merkittäviä eriä. Ja jos siinä sitten tullaan siihen tulokseen, että vaihto-omaisuus on yksi merkittävä erä, niin kyllä silloin yleensä lähestymistapana monta kertaa pidetään sitä, että kontrollien toimivuutta tullaan testaamaan.

Toisessa kysymyksessä haastateltavilta tiedusteltiin onko heidän urallaan tullut vastaan tilanteita, joissa vaihto-omaisuuteen liittyvät syyt ovat johtaneet tilinpäätöskertomuksen mukauttamiseen. Kysymyksen toisessa pyydettiin haastateltavia kertomaan, mitkä vaihto-omaisuuteen liittyvät syyt ovat näihin mukautuksiin johtaneet. Aineistosta kävi ilmi, ettei haastateltaville ollut tullut vastaan tilanteita, joissa tilintarkastuskertomusta olisi mukautettu vaihto-omaisuuden takia. Syynä tähän pidettiin sitä, että siinä vaiheessa kun tilintarkastuskertomusta ollaan antamassa, on tilintarkastustoimenpiteitä suoritettu jo aika tavalla. Jos jotain virheitä tai puutteita on havaittu, ovat ne tulleet esille matkan varrella jo ennen tilintarkastuskertomuksen antamista ja siinä vaiheessa niistä on keskusteltu asiakkaan kanssa ja mahdollisesti pyydetty korjaamaan näitä esille tulleita virheitä tai puutteita.

Toinen haastateltavista pohti hieman mitkä asiat vaihto-omaisuuteen liittyen voisivat johtaa tilinpäätöskertomuksen mukauttamiseen. Hänen mukaansa mukauttamiseen voisi johtaa esimerkiksi se, että yrityksen johto haluaisi vääristellä tulosta, esimerkiksi bonusensa takia. Tähän voitaisiin esimerkiksi pyrkiä kirjaamalla asiakaspalautuksia väärälle kaudelle. Voitaisiin toimia esimerkiksi niin, että joulukuun myynneistä johtuvat asiakaspalautukset kirjattaisiin vasta tammi- tai helmikuun puolelle. Vastaavasti ostoja voitaisiin vääristellä jättämällä ne kirjaamatta ostotapahtumiin tai varastoon. Tulosta voitaisiin vääristellä myös kirjaamalla tuotteet liian alhaisella hankintamenolla varastoon, jolloin myynti- ja käyttökate tulevat esitetyksi liian suurina. Tällaiset esimerkit voivat olla myös tahattomia virheitä. Mutta jos niillä halutaan manipuloida tulosta, voivat niistä olla seurauksena tilinpäätöskertomuksen mukauttaminen.

Kolmannessa kysymyksessä haastateltavilta tiedusteltiin, onko heidän urallaan tullut vastaan tilanteita, joissa he ovat jälkepäin todenneet, että tilintarkastuskertomus olisi pitänyt mukauttaa. Haastateltavia pyydettiin myös kuvailemaan näitä tilanteita. Molemmat totesivat, ettei tällaisia tilanteita ole tullut heidän kohdallaan vastaan. Toinen haastateltavista totesi kuitenkin vaihto-omaisuuden olevan haastava erä ja kertoi että vaihto-omaisuuden kohdalla on tullut haastavia tilanteita vastaan. Tässä yhteydessä toinen haastateltavista kertoi kuitenkin tilanteista, joissa tilinpäätöksen yhteydessä on harkittu alaskirjausta ja päädytty kuitenkin olemaan tekemättä sitä. Kyseessä siis oli tilanne, jossa oltiin kahden vaiheilla pitäisikö alaskirjaus tehdä vai ei. Sitten seuraavana vuonna on todettu, että nyt alaskirjaus on viimeistään suoritettava. Tässä yhteydessä painotettiin kuitenkin sitä, ettei näiden pohdittavien alaskirjauksien määrä ollut niin suuri, että sen takia olisi pitänyt miettiä edellisen tilinpäätöksen oikeellisuutta. Olennaisuusraja ei siis tässä yhteydessä ylittynyt.

Neljännessä kysymyksessä kysyttiin haastateltavilta, millaisia ongelmia tai haasteita he ovat kohdanneet käsitellessään vaihto-omaisuutta kannanottotasolla ja vastaavasti viidennessä kysymyksessä haluttiin tietää, mitä haasteita seuraaviin kannanottoihin: arvostaminen, tapahtuminen, täydellisyys, oikeellisuus, katko ja luokittelu, liittyä vaihto-omaisuuden näkökulmasta. Tässä yhteydessä tätä aihetta käsitellään kokonaisuutena, sillä neljänteen kysymykseen vastatessaan haastateltavat kertoivat samoista kannanotoista, mistä viidennessä kysymyksessä oli kyse.

Kannanoton arvostaminen kokivat haastateltavat eri tavoin. Toinen vastaavista oli sitä mieltä, että pienen yhtiön kohdalla arvostaminen pelkistyy siihen, onko tuotteet osattu arvostaa tuotteet oikein hankintamenoon. Tässä yhteydessä hän toi myös esille sen, että epäkuranttiuskirjauksia tehdään myös tilintarkastuksen yhteydessä. Nämä toteutetaan käytännössä niin, että tilintarkastaja merkitsee inventointilistaan, mitkä erät ovat oikeasti pienemmässä arvossa. Toinen haastateltavista totesi epäkuranttiuskirjausten olevan haastavia, varsinkin hitaasti kiertävien tuotteiden, kuten esimerkiksi varasosien kohdalla. Niiden arvoa on vaikea ulkopuolisen arvioida ja usein tilintarkastajat toimivat näissä tilanteissa niin, että he pyytävät asiakasta esittämään omat argumenttinsa sille, miksi alaskirjauksia ei tehtäisi. Tämän perusteella tilintarkastaja pyrkii tekemään sitten omat päätelmänsä. Toisaalta myös nopeasti kiertävät tuotteet tuovat haasteensa arvostamiseen. Tilintarkastaja totesi asiasta seuraavasti:

Jos ajatellaan jotain tämmöistä teknologiateollisuutta, jossa tuotekehitys menee nopeasti eteenpäin ja jossa sitten se tuotteen elinkaari on todella lyhyt, niin tietysti tämmöiset on tosi hankalia tilanteita arvostamisen kannalta. Mikä on tuotteen oikea arvo ja kuinka kauan tuote pysyy arvossaan? Tällaiset on tietysti aidosti hankalia kysymyksiä.

Aineistosta kävi ilmi, että jos on kyseessä valmistustoimintaa harjoittava yritys, niin arvostaminen on sidoksissa myös sisäiseen laskentaan ja kustannuslaskentajärjestelmään. Kustannuslaskentajärjestelmässä on olennaista se, että kuinka hyvin siellä on huomioitu tuotteen valmistukseen liittyvät kustannukset, kuinka ne on kohdennettu ja onko järjestelmä ajan tasalla.

Seuraavana kannanotoista oli vuorossa tapahtuminen. Toinen haastateltavista kertoi tapahtumisen linkittyvän oikeellisuuden kanssa. Tapahtuminen pelkistyy hänen mukaansa siihen kysymykseen, että onko tavara todella ollut varastossa fyysisesti. Hän toteaa myös, ettei tätä asiaa pienyhtiöissä kyetä tarkastamaan käytännössä ollenkaan. Hänen mukaansa pienyhtiöissä on hyvin harvinaista, että ollaan varastossa mukana inventoimassa. Sel-

laista voi tapahtua, mutta ei käytännössä kovin usein. Toinen haastateltava on asiassa hieman eri linjoilla. Hänen mielestään on tärkeää, että inventaarioon osallistutaan. Hänkin tosin kokee tapahtumisen kannalta ongelmalliseksi sen, ettei välttämättä kaikkiin inventointeihin voida osallistua. Hänen mielestään oleellista tämän kannanoton kannalta on se, että kirjataanko kaikki asiat eri varastoissa, eri paikkakunnilla samalla tavoin. Toisaalta tilintarkastajan on tässä yhteydessä otettava selvää siitä, millainen sisäinen ohjeistus yrityksessä on ja miten se on implementoitu ruohonjuuritasolle. Oleellista on myös ottaa selvälle, millaiset inventointikäytännöt yrityksessä on ja miten niiden ohjeistus toimii.

Seuraavana kannanottona oli vuorossa täydellisyys. Tässä yhteydessä toinen haastateltavista totesi tämän kannanoton kohdalla haasteen olevan se, että yrityksissä ei tunnisteta kaikkea vaihto-omaisuuteen kuuluvaa, esimerkiksi keskeneräisiä töitä. Tavaravarasto ymmärretään hänen mukaansa paremmin vaihto-omaisuuteen kuuluvaksi, mutta keskeneräiset työt aiheuttavat haastetta. Hänen mukaansa täydellisyys linkittyy yhteen kannanotto tapahtumisen kanssa, sillä hänen mukaansa täydellisyys kannanottona pelkistyy siihen, onko se kyseinen tuote varastossa aidosti ja onko se osattu listata oikein. Toinen vastajista toi esille tilanteen, jossa asiakasyrityksen tuotteet ovat ulkopuolisen huolitsijan hallussa. Tällöin tulee saada tältä ulkopuoliselta taholta varmistus näiden tavaroiden olemassaoloon. Hän kuvasi asiaa seuraavasti:

Jos on vaikka ulkopuolinen huolitsija, joka huolehtii siitä tilintarkastusasiakkaan varastosta tai sitten on joku ulkopuolinen inventoija, niin saadaan niistä vahvistukset että ne tuotteet on oikeasti olemassa. Ja sitten varmuus siitä, että ne tietyt varastotuotteet todellakin on sillä huolitsijalla.

Hän otti kantaa täydellisyyden kohdalla myös asiakaspalautuksiin. Tässä kommentissa kannanotot katko ja täydellisyys linkittyvät yhteen. Kommentti kuuluu näin:

Liittykö tuotteisiin palautusoikeutta? Onko tullut palautuksia? Onko palautukset kirjattu sinne varastoon ja millä arvolla ne on sinne kirjattu. Tähän liittyy myös tilinpäätöksen katkokysymykset. Tiedetään, että esimerkiksi jouluna on myyntipiikki. Samalla tiedetään kuitenkin, että kun on myyntiä enemmän, niin myös palautuksia on enemmän. Silloin nousee kysymys, että kirjataanko niitä kaikkia asiakaspalautuksia oikealle kaudelle. Tulee tammöisiä tilanteita vastaan. Liittykö tuotteiden palautusoikeuksia tiettyyn aikasidonnaiseen jaksoon? Pitääkö odottaa tietty aika, että voidaan todeta myynnin täydellisen kirjaamisen mahdolliseksi, juuri näiden palautusten takia?

Aineistosta kävi ilmi, että täydellisyyteen liittyen tilintarkastajan tulee varmistaa se, että kaikki tuotteet on kirjattu varastoon ja vastaavasti varastosta ulos oikealle kaudelle. Myös lähetyslistojen kohdalla on varmistettava, ettei niiden kanssa tapahdu hinta- tai määrävirheitä, joissa esimerkiksi väärä määrä tuotetta on kirjattu saapuneeksi.

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, mitä haasteita kannanottoon oikeellisuus liittyy. Toinen haastateltavista mainitsee oikeellisuudella olevan kaksi tasoa. Ensimmäinen liittyy siihen, että onko tuote kirjattu hankintamenoonsa. Tämän tarkastamiseen pääsee hänen mukaansa kiinni tarkastamalla hinnan vastaavasta ostolaskusta. Toinen taso oikeellisudessa liittyy hänen mukaansa tilinpäätöshetkeen. Silloin pitää ottaa kantaa siihen, onko hankintamenoonsa arvostettu tuote tällä hetkellä oikeassa arvossa eli onko hankintahinta sama kuin se arvo, millä tuote pitäisi nyt tilinpäätöshetkellä taseessa arvostaa. Aineistosta kävi ilmi myös, että tuotteiden palautusoikeus aiheuttaa haasteita tämän oikeellisuuden kannalta. Tilintarkastajan on varmistettava, etteivät tuotteet tule kirjatuksi myyntiin liian aikaisin, sillä niillä voi olla vielä palautusaikaa jäljellä. On varmistuttava myös siitä, että lähetyslistat täsmäävät ostolaskuihin. Tilintarkastaja siis pyrkii varmistamaan, että tuotteet jotka tulevat varastoon, on kirjattu oikein ja että hinnat ja määrät täsmäävät lähetyslistojen kanssa.

Kun haastateltavilta kysyttiin mitä haasteita kannanottoon katko liittyy, erosivat vastaajien mielipiteet toisistaan. Toisen haastateltavan mukaan, katko ei yleensä aiheita pienyrityksissä ongelmia. Ainoastaan keskeneräisten töiden kohdalla ongelmia voi ilmaantua. Ja koska käytännössä tilintarkastaja tarkastaa näissä pienyhtiöissä vaihto-omaisuuden tiettylle päivälle tehdyn inventaariolistan avulla, ei inventaariolistan mahdollinen virheellisyys ole enää oikeastaan katko-kysymys. Toinen vastaajista oli eri linjoilla. Hänen mukaansa haastetta katkon kannalta aiheutuu jo edellä mainituista asiakaspalautusten kirjaamisesta. Täytyy siis varmistaa, että ne on kirjattu oikealle kaudelle. Sitten täytyy varmistaa, että myynnin ja varaston katkoon liittyvät kirjaukset on tehty suoriteperusteisesti. Aineistosta nousi myös esille se, että toimitustapalausekkeet voivat olla haasteellisia katkon kannalta. Täytyy varmistua siitä milloin toimitustapalausekkeessa vaaran vastuu siirtyy myyjältä ostajalle. Tavara voidaan kirjata pois varastosta vasta sitten, kun vaaran vastuu on siirtynyt myyjältä pois. Tilinpäätöksessä matkalla olevien tuotteiden, joissa vaaran vastuu siirtyy vasta niiden saavuttua ostajalle, pitäisi olla vielä kirjattuna vaihto-omaisuuteen. Vastaaja kommentoi asiaa vielä seuraavasti:

On ollut näitäkin tapauksia, jossa tavara on liikkunut vaikkapa laivalla, niin on laskettu sinne jokin väli, esimerkiksi 5 päivää ja on oletettu, että tämän ajan kuluessa tavara on saapunut asiakkaalle ja sitten tämän ajan kuluttua tuote on kirjattu varastosta

pois ja vastaavasti kirjattu sitten vasta myynniksi. Tällaisia arvioita tehdään usein. Sen perusteella sitten arvioidaan, saako tuotteet kirjata myydyiksi ja pois varastosta vai jäävätkö nimikkeet tilinpäätöshetkellä vielä vaihto-omaisuuteen.

Katkon kannalta haasteita voi myös aiheuttaa inventaarion suorittamisajankohta. Jos inventaarion suorittamisajankohta poikkeaa huomattavasti tilikauden päättymisajankohdasta, tulee tilintarkastajan pohtia onko olemassa riskiä siitä, että varastossa olisi aiheutunut paljon muutoksia inventaarioajankohdan jälkeen. Haastateltava kommentoi asiaa seuraavasti:

Sellaisia asiakkaita on minulla ollut, joilla esimerkiksi vuodenvaihteessa katkeaa tilikausi. Inventointi heillä on suoritettu vaikka joskus loka- tai marraskuussa. Näin on toimittu sen takia, että joulukuussa tullut niin hirvittävä kiire ettei ole ehditty käyttää aikaa siihen. Ja sitten jos ne varastonmuutokset on huomattavia, niin silloin pitäisi pyrkiä käymään läpi sitä, mitä siellä varastokirjanpidossa on tapahtunut inventaarion ja tilinpäätöksen välisenä aikana. Se voidaan tehdä sitten vaikka aineistotarkastustoimenpitein. Ja sitten katsottava, kuinka hyvin se vastaa sitä fyysistä varaston arvoa käytännössä silloin tilinpäätöshetkellä.

Haastateltava kertoi myös, että jossain tapauksissa voidaan tehdas tai tukkukauppa sulkea tilinpäätöksen hetkellä. Haastateltava kommentoi asiaa seuraavasti:

Ja sitten jos on joku tällainen tehdas tai tukkuliike, niin pystytäänkö sitä fyysistä inventointia suorittamaan käytännössä niin luotettavasti, kun siellä kuitenkin koko ajan tapahtuu varaston sisään- ja uloskirjausta. Miten tällaiset sitten käytännössä tehdään. Minulla on ollut asiakkaita, joilla on tällaisessa tilanteessa laitettu se tehdas tai tukkukauppa kiinni viikoksi tilinpäätöshetkellä, juuri ennen uuden vuoden vaihdetta ja vähän uuden vuoden vaihteen jälkeen. Viikon toiminta on ollut pysähdyksissä ja sitten siinä toiminnan pysäytyksen aikana on pystytty varastot inventoimaan luotettavasti. Kun esimerkiksi tehdas on ajettu alas ja toimituksia ei varastosta tehdä, niin silloin pystytään tekemään inventointi luotettavasti. Tällainen tilanne helpottaa tilintarkastajaa juuri katkon kannalta.

Luokittelu kannanottona aiheuttaa haasteita tilintarkastajalle. Toisen haastateltavan mukaan, tilintarkastajan täytyy varmistua siitä, kaikki nimikkeet ovat mukana inventaariossa. On myös varmistuttava siitä, että raaka-aineet, keskeneräiset tuotteet ja valmiit tuotteet on luokiteltu oikein. Kustannuslaskennassa olevat virheet voivat myös heijastua vaihto-omaisuuden luokitteluun. Jos esimerkiksi kustannuslaskennassa on valmiit tuotteet ja raa-

ka-aineet luokiteltu väärin tai sekoitettu keskenään, voi sillä olla vaikutusta lopulta vaihto-omaisuuden luokitteluun myös taseessa tilinpäätöksen yhteydessä.

Kuudes kysymys liittyi inventaarioihin. Siinä kysyttiin seuraavaa: ISA-standardi edellyttää tilintarkastajan osallistumista inventaarioon. Miten olet omassa työssäsi ratkaissut tämän? Myös tämän kysymyksen kohdalla vastaajien näkemykset erosivat toisistaan. Toinen haastateltavista kertoi, ettei ole koskaan ollut mukana inventaariossa. Hänen mielestään tällä kyseisellä ISA-standardilla ei ole käytännön merkitystä pienyhtiöiden tapauksessa. Hän kertoi toki vierailleensa varastoissa, muttei ole osallistunut inventaarioon. Toinen vastaajista oli eri linjoilla. Hänen mielestään lähtökohta on se, että inventaarioon osallistutaan, mikäli vaihto-omaisuus on katsottu olennaiseksi tarkastettavaksi eräksi. Mikäli vaihto-omaisuutta ei ole tilintarkastusprosessissa määritelty olennaiseksi tarkastettavaksi eräksi, hän katsoi että tällöin inventaarioon osallistumisessa ei ole mitään mieltä. Hän kertoi myös, että mikäli inventaarion on suorittanut joku kolmas asiakkaan ulkopuolinen taho, he eivät ole siinäkään tapauksessa osallistuneet inventaarioon. Silloin heillä on katsottu, että ulkopuolisen riippumattoman tahon suorittama inventaario riittää heille tilintarkastusevidenssiksi.

Haastateltavan mukaan, tilintarkastaja osallistuu inventaarioon, jotta hän voi varmistua vaihto-omaisuuden olemassaolosta. Inventaariossa voidaan suorittaa pistokokein uudelleen laskentaa, haastatella inventaariota suorittavaa henkilökuntaa, tutustua varaston toimintaan sekä muodostaa käsitys inventaarioon liittyvästä ohjeistuksesta. Tilintarkastaja voi myös tarkkailla inventaarion toteutusta sekä ottaa selvää siitä, miten inventointia suorittava henkilöstö on tehtävään koulutettu. Inventaarioon osallistumisella pyritään myös siihen, että etsitään merkkejä varaston kuranttiudesta tai mahdollisesta epäkuranttiudesta.

Seitsemännessä kysymyksessä haluttiin vielä tarkentaa, liittyykö inventaarioihin vielä jotain problematiikkaa, jota ei edellisen kysymyksen kohdalla tullut esille. Toinen vastaajista oli sitä mieltä, että problematiikka on siinä, että kuinka hyvin inventaariolista osataan tehdä. Näin siksi, että pienten yhtiöiden kohdalla vaihto-omaisuuden oikeellisuutta arvioidaan pitkälti inventaariolistan avulla. Tilintarkastaja ei välttämättä tiedä, kuka listan on laatinut ja millaisella logiikalla se on tehty. Jos listasta ilmenee jotain epäjohtamukaisuutta, niin silloin se antaa tilintarkastajalle vihjettä siihen, ettei inventaariolista ole luotettava. Toisen haastateltavan mielestä inventaarioissa on ongelmana se, ettei siellä tule esille tietyn tyyppiset väärinkäytösriskit, esimerkiksi vaaralliset työyhdistelmät. Toinen asia minkä hän koki inventaarioissa haastavana, oli jatkuvasti käynnissä oleva tuotanto. Näissä tilanteissa on vaikea arvioida mitkä tuotteet ovat keskeneräisiä, mitkä valmiita ja mitkä myytyjä. Fyy-



sisen laskennan suorittaminen näissä tilanteissa on erittäin hankalaa. Ratkaisuksi tähän, hän esitti tuotannon keskeyttämistä inventaarion ajaksi.

Kahdeksannessa kysymyksessä haastateltavilta tiedusteltiin kuinka paljon aikaa vaihto-omaisuuden tarkastaminen vie suhteessa muihin tase-eriin. Toinen haastateltavista totesi, ettei se vaihto-omaisuuden tarkastaminen ei vie sinällään paljon aikaa, koska vaihto-omaisuuden tarkastaminen pienten yhtiöiden kohdalla on lähinnä inventointilistojen tarkastamista. Jos inventointilistasta ilmenee asioita, joihin tilintarkastaja haluaa asiakasyritykseltä vastauksia, voi prosessi venyä pitkäksi. Eli inventointilistan tarkastaminen on sinällään nopea tehtävä, mutta lopullisen varmuuden vaihto-omaisuuden oikeellisuudesta saaminen voi kestää pitkänkin aikaa. Toinen haastateltavista totesi, että ajankäyttö vaihto-omaisuuden tarkastamiseen vaihtelee paljon, riippuen siitä onko vaihto-omaisuus olennainen erä vai ei. Sekin, miten vaihto-omaisuus on asiakkaalla järjestetty, vaikuttaa paljon ajankäyttöön. Yksiselitteistä vastausta ajankäyttöön on siis hänen mukaansa mahdotonta antaa, koska asia on niin monen tekijän summa. Seuraavassa vielä hänen ajatuksiaan ajankäytöstä:

Tähän ei ole mitään yksiselitteistä vastausta. Kaikkihan on tapauskohtaista. Jos vaihto-omaisuus on merkittävä erä, niin tietysti silloin käytetään enemmän aikaa siihen vaihto-omaisuuden tarkastamiseen, kuin johonkin muuhun. Jos esimerkiksi ajatellaan, etteivät palkat ole sen tilinpäätöksen oikeellisuuden kannalta merkittäviä. Niin silloin tehdään vaan analyttinen tarkastus niihin palkkoihin ja sitten todetaan että vaihto-omaisuus on se merkittävä erä johon keskitytään. Silloin siihen vaihto-omaisuuteen käytetään enemmän aikaa kuin vaikka niihin palkkoihin. Ja riippuu tietysti siitä, miten se vaihto-omaisuus on sillä asiakkaalla järjestetty. Jos se on hyvin sekavaa se kirjanpito, niin tietenkin se tarkoittaa silloin, että siihen menee aikaakin paljon enemmän kuin semmoiseen, jolla kaikki on hyvin selkeää ja yksinkertaista. Niin yksiselitteistä vastausta ajankäyttöön ei ole.

Yhdeksännessä kysymyksessä haluttiin tietää, millaisia kontrollipuutteita vaihto-omaisuuden tarkastamisen yhteydessä on ilmennyt. Toinen haastateltavista totesi, ettei hänen töissään ole tullut vastaan kontrollien tarkastamista. Pienissä yhtiöissä sitä tehdään harvemmin. Toinen vastaajista toi esille, tuloksissa jo aiemminkin mainitut, vaaralliset työyhdistelmät. Hän totesi myös, että siihen miten hyödykkeitä kirjataan sisään ja ulos varastosta liittyy haasteita. Myös se, että löytyykö kaikille laskuille lähetyslistat, aiheuttaa usein hankaluuksia tilintarkastajalle. Hän toi esille myös sen, että dokumentaatioiden tekemiseen liittyy haasteita. Hänen mukaansa on selvitettävä millaisen koulutuksen ja perehdytyksen henkilökunta on saanut tehtäviinsä. Hän totesi asiasta seuraavasti:

Haasteita aiheuttavat juuri ne vaaralliset työyhdistelmät. Sitten se, että miten hyödykkeitä kirjataan varastosta sisään ulos, täytyy selvittää. Varmistettava on myös, että löytyykö niihin kaikkiin laskuihin ne lähetykslistat. Ja varmistuttava siitä, että lähetykslistat on kuitattu ja että ne on todellakin käyty läpi. Täytyy varmistua siitä, miten tällaiset dokumentaatiot tehty. Ja sitten se, millainen ohjeistus sillä organisaatiolla on ollut niistä varastotoiminnoista ylipäänsä ja inventointiohjeista ja onko ne kovin puutteellista. Ja onko koulutus sille henkilökunnalle ollut kuinka hyvää. Eli onko varastohenkilökuntaa perehdytetty riittävästi niihin työtehtäviinsä. Ja sitten se, että mitä controllerit tekee, jos on joku tällainen isompi yritys, jossa on sitten monta porrasta, niin kuka valvoo esim. sitä mitä controllerit tekee. Tehdäänkö siellä varastokirjanpitoa kuinka paljon manuaalisesti ja onko siellä millainen se manuaalisten kirjausten dokumentaatio. Aina näissä on tietyissä tapauksissa puutteita. Voi olla, ettei taustadokumentaatio ole ollut tarpeeksi selkeätä tai voi olla, että se puuttuu vaikka kokonaan tai sitten jotakin muuta.

Lopuksi haastateltavilta kysyttiin vielä tuleeko heidän mieleensä vielä muita vaihtomaisuuden tarkastamiseen liittyviä ongelmakohtia ja tämän lisäksi haluttiin tietää mitkä asiat yrityksillä ovat hyvin hallinnassa vaihtomaisuuteen liittyen tilintarkastuksen näkökulmasta. Toinen haastateltavista totesi, että ongelmakohdat tulikin jo käsiteltyä aika kattavasti. Hän totesi myös, että inventaariolistat osataan tehdä suhteellisen hyvin. On myös olemassa yhtiöitä, joilla on pitkälle kehittynyt projektien seuranta, joiden avulla päästään kiinni muun muassa keskeneräisiin tuotteisiin ja sitä kautta myös vaihtomaisuuden täsmäyttäminen helpottuu tilintarkastajan näkökulmasta.

Toinen haastateltavista totesi, että asian olevan hyvin tapauskohtaista. Isoissa yrityksissä ohjeistukset ovat usein hyviä ja tarkkoja. Mutta sitten se miten niitä noudatetaan tai osataan noudattaa alemmilla organisaatiotasoilla, vaihtelee paljon. Toisaalta on myös pk-yrityksiä, joilla asiat toimivat hyvin. Hän totesi asiasta seuraavasti:

Kaikki on tietysti tapauskohtaista. Yleensä voi varmaan näin sanoa, että tämmöisissä isoissa yrityksissä, tämmöisissä kansainvälisissä yrityksissä, niin se ohjeistus on yleensä olemassa. On hyvinkin tarkkoja ohjeita ja miten asiat kirjataan ja tehdään ja lasketaan. Tietysti se, että miten siellä ruohonjuuritasolla oikeasti toimitaan, niin se on sitten toinen kysymys että noudatetaanko niitä ohjeistuksia. Kaikki on tosiaan tapauskohtaista. Voi olla joku pk-yrityskin, jolla on hyvät kontrollit ja hyvä yrityskulttuuri. Kaikki tietää mitä tekee, osaa hommansa ja ohjeistuksia noudatetaan. Ihmiset ovat pro-aktiivisia ja se homma toimii hyvin. Ei voi sanoa, missä olisi puutteita ja missä olisi hyvin asiat hoidettu, se vaihtelee niin paljon eri yritysten välillä. Ehkä se vaihtomaisuuden, kurantin vaihtomaisuuden arvostaminen on yksi ongelmakoh-

ta. Esimerkiksi eihän ne tukkuliikkeet, jotka myy tällaisia varaosia tai muuta, halua sitä varastoansa kirjata alas.

## **5.2 Tulosten yhteenveto ja johtopäätökset**

Tässä kappaleessa on esitetty tulokset tutkimusongelmittain. Vastaukset tutkimusongelmittain on esitetty kappaleissa 5.2.1 – 5.2.3. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli hankkia haastattelun avulla vastaukset seuraavaan kolmeen tutkimusongelmaan:

1. Millaisia ongelmia vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyy?
2. Mitä ongelmia tilintarkastaja kohtaa kannanottotasolla vaihto-omaisuuden tarkastamisen yhteydessä?
3. Kuinka tilintarkastajat kokevat inventaariossa mukana olemisen? Onko se aina mahdollista ja liittyykö siihen jotain erityistä problematiikkaa?

### **5.2.1 Vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyvät ongelmat**

Aineiston perusteella voidaan todeta, että epäkurantteihin tuotteisiin liittyvät potentiaaliset vaihto-omaisuuden alaskirjaukset aiheuttavat haastetta tilintarkastajalle. Erityisesti toimialoilla, joilla teknologinen kehitys on nopeaa, tuotteiden elinkaari voi olla hyvinkin lyhyt. Haastetta asiaan lisää vielä se, että aina tilintarkastusasiakkaan ja tilintarkastajan näkemys asiasta ei ole yhtäläinen. Tilintarkastajalle voi olla haastavaa perustella asiakkaalle, miksi alaskirjauksia on tehtävä. Myös lähdekirjallisuuden perusteella, tämä on selkeä haaste tilintarkastajan työssä (ks. luku 3.1).

Teoreettisen viitekehyksen perusteella vaihto-omaisuuden tarkastaminen voi viedä, vähän yrityksestä riippuen, jopa 30 – 50 % tilintarkastajan ajasta (ks. luku 3.1). Tutkimusaineiston perusteella asia ei ole ihan näin yksinkertainen. Aineiston mukaan, pienissä yrityksissä vaihto-omaisuuden tarkastaminen on käytännössä inventaariolistan läpikäymistä. Tämä vaihe ei sinällään vie kauan aikaa. Kuitenkin tilintarkastaja voi näissä tilanteissa joutua esittämään kysymyksiä, joihin vastaaminen voi viedä asiakkaalta aikaa. Aineistosta kävi selkeästi esille myös se, että ajankäyttöön vaikuttaa paljon se, onko vaihto-omaisuuden todettu tilintarkastusprosessissa olevan olennainen tarkistettava erä. Mikäli vaihto-omaisuus on todettu olennaiseksi eräksi, vie sen tarkastaminen enemmän aikaa kuin jonkun muun epäolennaisen erän. Myös se, miten vaihto-omaisuus on järjestetty eli esimerkiksi kuinka sekavaa tai selkeää kirjanpito on, vaikuttaa asiaan paljon. Aineiston perus-

teella ei pystytty saamaan yksiselitteisesti selville, kuinka paljon aikaa vaihto-omaisuuden tarkastaminen suhteessa muihin tase-eriin vie. Aineiston perusteella vaihto-omaisuuden tarkastamisen ajankäyttö vaihtelee hyvin paljon yrityksestä riippuen eikä yksiselitteistä vastausta kysymykseen kyetty saamaan.

Kun tilintarkastajilta kysyttiin mitä, kontrollipuutteita vaihto-omaisuuden kohdalla on tullut heillä vastaan, aineistosta nousee esille tärkeimpänä haasteena vaaralliset työyhdistelmät. Teoreettisen viitekehyksen mukaan tehtävien eriyttäminen onkin yksi tärkeimmistä vaihto-omaisuuteen liittyvistä kontroleista (ks. luku 3.4). Aineiston mukaan ongelman tilintarkastajan näkökulmasta muodostaa se, miten näitä vaarallisia työyhdistelmiä kytetään havaitsemaan. Haastattelujen mukaan esimerkiksi inventaarioon osallistuessaan tilintarkastajan on melkein mahdotonta havaita näitä vaarallisia työyhdistelmiä.

Vaihto-omaisuuden tarkistamiseen liittyviä haasteita tuli esille muitakin. Mutta koska ne liittyivät kiinteästi joko inventaarioihin tai kannanottoihin, on niitä käsitelty tarkemmin kannanottoja ja inventaariota käsittelevissä kappaleissa 5.2.2. ja 5.2.3.

### **5.2.2 Tilintarkastajien kohtaamat ongelmat kannanottotasolla vaihto-omaisuuden näkökulmasta**

Haastateltavilta kysyttiin, mitä haasteita seuraaviin kannanottoihin, arvostaminen, tapahtuminen, täydellisyys, oikeellisuus, katko ja luokittelu liittyy vaihto-omaisuuden näkökulmasta. Haastateltavat olivat useamman kannanoton kohdalla eri linjoilla vastauksissaan. Tähän on voinut olla vaikutusta sillä, että toisella haastateltavista oli asiakkaana pelkääjän pienyrityksiä ja taas toisella haastateltavalla asiakasportfolio oli huomattavasti laajempi. Aineiston perusteella näyttää vahvasti siltä, että tilintarkastajien kokemat kannanottoihin liittyvät haasteet vaihtelevat voimakkaasti yrityksen koon ja toimialan suhteen.

Teoreettisen viitekehyksen mukaan kannanotto arvostaminen liittyy taseessa olevien varojen ja velkojen asianmukaiseen arvostukseen (ks. luku 3.4). Aineistosta paljastui, että haastateltavat olivat arvostamisen haasteellisuuden suhteen keskenään eri linjoilla. Toinen haastateltavista piti arvostamista sinällään yksinkertaisena asiana. Kyse on hänen mukaansa siitä, osataanko yksinkertaisesti nimikkeet arvostaa hankintamenoonsa. Toisaalta aineistosta nousi myös esille, että sekä hitaasti kiertävät tuotteet että lyhyen elinkaaren tuotteet aiheuttavat tilintarkastajalle haasteita kannanoton arvostaminen näkökulmasta. Myös teoreettisen viitekehyksen mukaan erityisesti tuotteiden, jotka ovat spesifisiä tietyille toimialalle tai yksittäiselle yritykselle, tunnistaminen voi olla haastavaa tilintarkastajalle, joka ei ole mukana yrityksen päivittäisessä toiminnassa. (ks. luku 3.1).

Tapahtuminen kannanottona viittaa siihen, että varastokirjanpitoon merkityt kirjaukset ovat todellisuudessa tapahtuneet (ks. luku 3.4). Aineiston perusteella tämä kannanotto koettiin haasteelliseksi varmennettavaksi. Teoreettisen viitekehyksen mukaan tärkein kontrolli tämän kannanoton kohdalla on tehtävien eriyttäminen (ks. luku 3.4.). Kuten jo edellisessä kappaleessa tuotiin esille, aineiston mukaan tilintarkastajat kokivat juuri tämän vaarallisten työyhdistelmien havainnoimisen hankalaksi. Etenkin pienyritysten kohdalla tämän kannanoton varmentaminen on aineiston mukaan käytännössä mahdotonta, sillä haastattelijien perusteella on erittäin harvinaista että pienten asiakasyritysten inventaarioihin osallistuttaisiin. Isompien yrityksen kohdalla taas on ongelmana se, ettei kaikkiin inventaarioihin ehditä mukaan, joten silloin on hankala saada käsitystä siitä, kirjataanko kaikki tapahtumat yhteneväisesti eri paikkakunnilla tai eri varastoissa. Oleellista tämän kannanoton kohdalla oli aineiston mukaan myös se, että henkilökunnalla on hyvä ohjeistus työtehtäviinsä ja että se on hyvin implementoitu myös organisaation alatasoille.

Teorian mukaan (ks. luku 3.4.) kannanotolla täydellisyys viitataan siihen, että kaikki vastaanotetut tavarat on kirjattu ja ne liittyvät vaihto-omaisuuteen. Aineiston perusteella haasteena tämän kannanoton kohdalla on se, etteivät asiakkaat tunnista kaikkia tuotteita, esimerkiksi keskeneräisiä tuotteita, joiden pitäisi kuulua vaihto-omaisuuteen. Toisaalta myös ulkopuolisen huolitsijan hallussa olevien tuotteiden varmistaminen vaihto-omaisuuteen kuuluvaksi tuottaa haasteita. Teoreettisen viitekehyksen mukaan, juuri kaupintavarastoihin liittyvät kontrollit ovat tämän kannanoton kohdalla tärkeimpiä (ks. luku 3.4.).

Lähdekirjallisuuden mukaan kannanotolla oikeellisuus muodostetaan käsitys siitä, että kaikki vaihto-omaisuuteen liittyvät tapahtumat on kirjattu oikein. Jatkuva inventointi sekä hyvä varastokirjanpidon järjestelmä ovat teoreettisen viitekehyksen mukaan olennaisimmat kontrollit oikeellisuuden kannalta (ks. luku 3.4). Haasteet, joita haastateltavat toivat tässä yhteydessä esille, liittyivät tuotteiden arvostamiseen hankintamenoonsa sekä asiakaspalautusten kirjaamiseen oikealle kaudelle. Aineistosta tässä yhteydessä nousseet haasteet olivat osittain samoja kuin kannanottojen katko ja arvostaminen kohdalla.

Kannanotto katko liittyy liiketapahtumien kirjaamiseen oikealle tilikaudelle (ks. luku 3.4). Aineistosta nousi esiin kaksi eri näkökulmaa. Pienyritysten kohdalla katko ei yleensä aiheuta haasteita. Niissä vaihto-omaisuus tarkastetaan pitkälti tietylle päivälle tehdyn inventaariolistan perusteella, joten yleensä katko ei näissä tapauksissa aiheuta ongelmia. Toisen näkemyksen mukaan katkon kannalta haastavia asioita ovat: toimitustapalausekkeisiin liittyvä vaaran vastuun siirtyminen, paljon ennen tilinpäätöstä tehty inventaario, asia-

kaspalautusten kirjaaminen oikealle kaudelle sekä tilinpäätöshetkellä käynnissä oleva tuotanto.

Teoreettisen viitekehyksen mukaan kannanotto luokittelu liittyy tuotenimekkeiden oikeanlaiseen ryhmittelyyn kirjanpidossa (ks. luku 3.4). Aineiston mukaan haastavaa tämän kannanoton näkökulmasta on varmistaa se, että kaikki nimikkeet ovat mukana inventaariossa. Edelleen on pyrittävä siihen, että raaka-aineet, valmiit tuotteet ja keskeneräiset tuotteet pysyvät erillään kirjanpidossa.

### **5.2.3 Tilintarkastajien näkemykset inventaarioon osallistumisesta**

Tämän tutkimuksen aineiston perusteella näkemykset siitä, tulisiko tilintarkastajan osallistua inventaarioon, poikkeavat toisistaan. Kuitenkin ISA-standardissa (ISA 501.4) suositellaan, että tilintarkastaja osallistuu inventaarioon (ks. luku 3.5).

Aineistosta käy esille se, että pienten yritysten kohdalla on erittäin harvinaista se että tilintarkastaja osallistuu inventaarioon. Tällä ISA-standardilla (ISA 501.4) ei aineiston mukaan ole merkitystä pienten yritysten kohdalla. Toisaalta taas aineistosta nousee toinenkin näkökulma, jonka mukaan inventaarioon tulisi osallistua, mikäli vaihto-omaisuus on katsottu olennaiseksi tarkistettavaksi eräksi tilintarkastusprosessissa. Mikäli vaihto-omaisuus ei ole olennainen erä, ei tilintarkastajan ole tarpeellista silloin osallistua inventaarioon. Aineiston mukaan tilintarkastaja osallistuu inventaarioon, jotta hän voi varmistua vaihto-omaisuuden olemassaolosta. Inventaarioon osallistuessaan tilintarkastaja voi muun muassa suorittaa laskennan pistokokeita, haastatella henkilökuntaa sekä muodostaa käsityksen varasto-toimintoihin liittyvästä ohjeistuksesta. Myös teoreettisen viitekehyksen mukaan (ks. luku 3.5) tilintarkastajan olisi hyvä osallistua inventaarioon, jotta hän saa hankituksi riittävän määrän tilintarkastusevidenssiä vaihto-omaisuuden olemassaolosta sekä kunnosta.

Tilintarkastajat kokivat yleisesti ottaen inventaariot haastavina. Pienten yritysten kohdalla harvemmin osallistutaan itse inventaarioon. Tällöin koko vaihto-omaisuuden tarkastus käytännössä usein suoritetaan inventaariolistan läpikäyntinä. Tällöin aineiston mukaan korostuu se, miten inventointilista on tehty, kuka sen on tehnyt ja millä logiikalla se on tehty. Toinen aineistosta selkeästi korostuva haaste inventaarioihin liittyen on tilinpäätös- tai inventaariohetkellä käynnissä oleva tuotanto. Tällöin haasteet liittyvät raaka-aineiden, valmiiden tuotteiden sekä keskeneräisten tuotteiden erittelyyn. Aineiston mukaan ihannetilanne olisi sellainen, että tuotanto voitaisiin keskeyttää inventoinnin ajaksi. Tämä ei tietenkään ole aina mahdollista etenkin isojen yritysten tapauksessa.

## 6 Pohdinta

Tässä luvussa on arvioitu tulosten luotettavuutta sekä arvioitu opinnäytetyötä oman oppimisen näkökulmasta.

### 6.1 Tulosten luotettavuuden arviointi

Tutkimusta tehtäessä pyritään välttämään virheiden syntymistä, mutta siitä huolimatta tulosten pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216). Aineiston suppeuden ja myös valitun tutkimusmenetelmän takia luotettavuutta ei ollut mahdollista arvioida tilastollisten menetelmien avulla. Tästä huolimatta tämän opinnäytetyön tuloksia on pyritty arvioimaan käsitteiden reliaabelius ja validius avulla.

Reliaabelius käsitteenä viittaa mittaustulosten luotettavuuteen. Reliaabeliutta voidaan tarkastella eri näkökulmista. Tutkimuksen tulos voidaan katsoa reliaabeliksi, mikäli kaksi arvioijaa päätyy samaan tulokseen. Tulos on myös reliaabeli, mikäli samaa henkilöä tutkittaessa kahtena eri kertana päästään samaan tulokseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216.) Tässä opinnäytetyössä päästiin haastattelemaan vain kahta tilintarkastajaa. Ei siis ole perusteita väittää, että tämän opinnäytetyön tulos olisi kaikilta osin reliaabeli. Kuitenkin molemmat haastattelijat vastasivat osaan kysymyksistä samansuuntaisesti, joten näiltä osin tutkimuksen voidaan katsoa sisältävän myös selkeästi reliaabeleita elementtejä.

Validius voidaan määritellä tutkimusmenetelmän kyvyksi mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata. On mahdollista, että esimerkiksi kyselylomakkeiden kysymyksiin saadaan vastaukset, mutta tutkittavat ovat ymmärtäneet kysymykset toisella tavalla kuin mitä itse tutkija on tarkoittanut (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 216 – 217). Tämä opinnäytetyö toteutettiin haastattelututkimuksena. Haastattelussa oli mahdollista sekä haastattelijan tarkentaa kysymyksen asettelua että haastateltavan kysyä tarvittaessa tarkennusta kysymyksen asetteluun. Tällä tavoin tässä työssä valitussa metodissa pystyttiin parantamaan tulosten validiutta.

Mahdollisimman tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta parantaa laadullisen tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 217). Tässä työssä on pyritty neljännessä kappaleessa käymään läpi kattavasti tulosten analysointimenetelmät ja tapa miten tuloksiin on päädytty. Tämän voidaan katsoa parantavan tämän tutkimuksen luotettavuutta.

Jatkotutkimusaiheena voisi tutkia sitä, miten tilintarkastajien kohtaamia haasteita vaihtomaisuuden kohdalla voitaisiin helpottaa. Pohjaksi voisi tehdä laajemman haastattelututkimuksen kuin tässä työssä on tehty. Toinen aihe voisi olla kehittämistutkimus. Näiden tässä työssä havaittujen haasteiden pohjalta voitaisiin kehittää manuaali tai ohjekirjanen, jonka avulla tilintarkastaja saa vinkkejä ja ajatuksia tämän haastavan aihealueen käsittelemiseen omassa tilintarkastusprosessissaan.

## **6.2 Opinnäytetyön arviointi oman oppimisen näkökulmasta**

Tähän työhön valittu aihe oli mielenkiintoinen ja kiinnostus aihetta kohtaan säilyi prosessin loppuun saakka. Aihe oli kuitenkin erittäin haastava ja tämän aiheen käsittely vaati perehtymistä ei pelkästään tilintarkastuksen aihe maailmaan, mutta myös kirjanpidon puolelle. Aiheen prosessointi vaati tilintarkastukseen liittyvän käsitteistön perinpohjaista selvittämistä itselle. Antoisinta koko prosessissa oli päästä haastattelemaan kahta tilintarkastajaa ja kuulla heidän kokemuksiaan käytännön työelämästä. Ne tapaamiset syvensivät käsitystä tiilintarkastuksesta ja antoivat vielä lisämotivaatiota opinnäytetyön kirjoittamiseen.

Opinnäytetyö tehtiin käytännössä kokonaan kevään 2016 aikana. Kevät on kiireistä aikaa tilintarkastajille, joten haastattelujen saanti oli erittäin haastavaa. Tavoitteenahan oli haastatella viittä eri tilintarkastajaa, mutta siihen tavoitteeseen ei tilintarkastajien kiireistä johtuen päästy. Jos nyt tekisin tämän tutkimuksen uudelleen, pyrkisin haastattelemaan tilintarkastajia muunakin ajankohtana kuin vain keväällä. Tässä tapauksessa se ei ollut aikataulusyistä mahdollista.

Kirjoittaminen eteni välillä sutjakkaammin ja välillä hitaammin. Kuitenkin lopputulos on mielestäni johdonmukainen ja tasapainoinen. Tutkimuksessa onnistuttiin saamaan vastaukset tutkimusongelmiin ja teoreettinen viitekehys tukee mielestäni tuloksia hyvin.



## Lähteet

- Halonen, K. & Steiner, M. 2010. Tilintarkastusprosessi käytännössä. WS Bookwell Oy. Juva
- Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Edita Prima Oy. Helsinki.
- Hirsjärvi, S. Remes P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja Kirjoita. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä
- KILA 2016. Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336. Luettavissa:  
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kirjanpitolaki#a30.12.2015-1620>. Luettu 5.2.2016.
- Korkeamäki, A. 2008. Tilintarkastuksen perusteet. WSOY Oppimateriaalit Oy. Helsinki.
- Riistama, V. 1999. Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö. WSOY. Porvoo.
- Sakki, J. 1999. Logistinen prosessi: Tilaus-toimitusketjun hallinta. Neljäs uudistettu painos. Espoo: Sakki.
- Salmivuori J. 2010. Vaihto-omaisuuden hallinta pk-yrityksessä käytännönläheisesti. WS Bookwell Oy. Jyväskylä
- Suomen Tilintarkastajat 2016a. Luettavissa:  
<http://www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/hyva-tilintarkastustapa/mita-on-tilintarkastus/hyva-tilintarkastustapa>. Luettu: 16.2.2016.
- Suomen Tilintarkastajat 2016b. Luettavissa:  
<http://www.suomentilintarkastajat.fi/yhdistys/hyva-tilintarkastustapa/mita-on-tilintarkastus/tilintarkastusvelvollisuuden-rajoja>. Luettu: 2.3.2016.
- Tilisanomat 2016. Miten tilinpäätökseen saadaan varastolle oikea arvo? 1/2016, s. 37-39.
- Tilintarkastuslaki 1141/2015.
- Tilintarkastusalan standardit ja suositukset 2009, WS Bookwell Oy. Helsinki.

Tomperi, S. 2009. Tilintarkastus: Normeista käytäntöön. Edita Prima Oy. Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.

Vahtera, P. 1986. Yrityksen valvonta ja tilintarkastus. Gummerus Oy. Jyväskylä.

## **Liitteet**

### **Liite 1. Haastattelukysymykset**

**Liisa Lahti kevät 2016  
opinnäytetyö, haastattelukysymykset**

#### **Aloituskysymys:**

Kuvaile millaisia tarkastuskohteita sinulla on tällä hetkellä työn alla? Millainen työkokemus sinulla on tilintarkastuksen saralta ja kuinka kauan olet toiminut alalla?

#### **Vaihto-omaisuuden tarkistamisen haasteet:**

- 1) Kuinka paljon vaihto-omaisuuden yhteydessä käytetään aineistotarkastusta suhteessa kontrollien läpikäyntiin?
- 2) Onko urallasi tullut vastaan tilanteita, joissa vaihto-omaisuuteen liittyvät syyt johtaneet tilinpäätöskertomusten mukauttamiseen? Ja jos ovat johtaneet mukautuksiin, kuvaile mitkä seikat ovat yleisemmin tähän johtaneet.
- 3) Onko urallasi tullut vastaan tilanteita vaihto-omaisuuteen liittyen, joissa olet myöhemmin todennut, että kertomus olisi pitänyt mukauttaa? Jos on, kuvaile näitä tilanteita.

#### **Kannanotot:**

- 4) Millaisia ongelmia tai haasteita olet kohdannut käsitellessäsi vaihto-omaisuutta kannanototasolla?
- 5) Kerro, mitä haasteita seuraaviin kannanottoihin liittyy vaihto-omaisuuden näkökulmasta?
  - a) Arvostaminen
  - b) Tapahtuminen
  - c) Täydellisyys
  - d) Oikeellisuus
  - e) Katko
  - f) Luokittelu

#### **Inventaario:**

- 6) ISA-standardi edellyttää tilintarkastajan osallistumista inventaarioon. Miten olet omassa työssäsi ratkaissut tämän?
- 7) Liittyykö inventaarioihin vielä jotain problematiikkaa, joka ei edellisen kysymysten kohdalla tullut esille?

#### **Ajankäyttö ja sisäiset kontrollit**

- 8) Kuinka paljon aikaa suhteessa muhin tase-eriin vaihto-omaisuuden tarkistaminen vie?

9) Millaisia kontrollipuutteita vaihto-omaisuuden tarkistamisen yhteydessä on ilmennyt?

**Loppukysymys:**

Tuleeko mieleesi vielä muita vaihto-omaisuuden tarkastamiseen liittyviä ongelmakohtia ja toisaalta mitkä asiat ovat yleensä yrityksillä hyvin hallinnassa tilintarkastuksen näkökulmasta?